

ORTA DOĞU'DA DEVLET DIŞI AKTÖR OLARAK ÖZEL
ASKERİ VE GÜVENLİK ŞİRKETLERİ*

Burak GÜNEŞ**

Makale Geliő Tarihi-Received: 31.11.2019
Makale Kabul Tarihi-Accepted: 11.09.2020
DOI: 10.37093/ijisi.837711

543

IJSI 13/2
Aralık
December
2020

ÖZ

Bu çalışmada devlet-dışı aktör olarak "Özel Askeri ve Güvenlik Şirketleri" ele alınmıştır. Bu yapılırken, Özel Askeri ve Güvenlik Şirketlerinin Orta Doğu coğrafyasındaki etki alanları ve faaliyetlerine odaklanılmıőtır. Esas itibariyle Özel Askeri ve Güvenlik Şirketleri, güvenliğin değişen gündemine uygun şekilde geliőmiő ve yayılmıőtır. Ayrıca, uluslararası ilişkilerde meydana gelen ekonomi-politik dönüşüm de söz konusu aktörlere dolaylı ve doğrudan etki etmiştir. Orta Doğu coğrafyasının bu dönüşümden etkilenmemesi ise olanaklı görülmemektedir. Temelde ise, söz konusu aktörlerin modern devletin bir ayırıcı özelliği olduğu varsayılan 'meşru Şiddet tekelinin sahipliği iddiası' düőturunun zayıflatılmasında önemli rol oynadığı savlanmaktadır. Bu savların açıklanması için Orta Doğu

* Bu çalışmada yazarın daha önceki çalıőmalarından (yüksek lisans tezi başta olmak üzere bu konu özelinde yazmıő olduğu diğer eserlerinden) kurgusal ve kuramsal açıdan yararlanılmıőtır. Ancak metinde Orta Doğu ile Özel Askeri ve Güvenlik Şirketleri iliőkisine değinilerek ve güncel bilgiler verilerek metne yeni ve özgün bir hüviyet kazandırılmıőtır.

** Dr., Kırőehir Ahi Evran Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü,
Kırőehir/Türkiye. burak.gunes@ahievan.edu.tr ORCID:
<https://orcid.org/0000-0002-7652-6733>.

Burak GÜNEŞ

coğrafyasında faaliyet gösteren kimi şirketler ele alınmıştır ve bu şirketlerin devletin özerk konumunu nasıl etkilediği de ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Özel Askeri ve Güvenlik Şirketleri, Modern Devlet, Orta Doğu, Meşru Şiddet Kullanma Tekeli, Neo-Liberalizm.

544

IJSI 13/2
Aralık
December
2020

**PRIVATE MILITARY AND SECURITY COMPANIES AS
NON-STATE ACTORS IN THE MIDDLE EAST**

ABSTRACT

In this study, Private Military and Security Companies –as non-state actors– are examined. At the same time, the areas of influence and activities of these companies' in the Middle East region are examined. Indeed, these companies have matured and spread in accordance with the changing agenda of security. Besides, the transformation of economy-politics in international relations have influenced directly and indirectly these companies. As for the Middle East region, it seems impossible for it to isolate itself from such transformation. Basically, it is also asserted in the article that these companies have long been undermining the basic characteristic of modern state which claims to uphold the monopoly over physical violence. In order to explain such allegations, such companies –and their role to alter states' autonomous status– acting in the Middle East are taken under investigation.

Keywords: Private Military and Security Companies, Modern State, Middle East, Monopoly on the Use of Legitimate Violence, Neo-Liberalism.

GİRİŞ

Devlet dışı silahlı grupların ya da bilinen adı ile devlet dışı aktörlerin varlığı, özellikle Soğuk Savaş'ın bitimini takip eden süreçte, çatışmanın doğasına doğrudan etki eden yapılar olarak ortaya çıkmıştır. Bu denli etkili olan söz konusu aktörlerin genel-geçer bir tanımının yapılması ise oldukça zordur. Her ne kadar genel kabul görmüş bir tanım yapılamasa da bu çalışma özelinde bir devlet dışı silahlı aktör, herhangi bir devletin resmi hiyerarşisinde hukuken yer almayan (örneğin ordusunun bir parçası ya da benzeri başka bir *de jure* statü) ve devlet mekanizmasından bir ölçüye kadar bağımsız olan birimler olarak kabul edilecektir (Hofmann, Schneckener, 2011: 617). Böyle düşünülünce, Özel Askeri ve Güvenlik Şirketleri, devletlerin resmi organları olmamaları ve bir ölçüye kadar devlet hiyerarşisinin dışında kalabilmeleri açısından, devlet dışı silahlı grup olarak değerlendirilecektir (Krause, Milliken, 2009: 204-205).

Yukarıdaki bilgiler çerçevesinde ele alındığında bu çalışma, Özel Askeri ve Güvenlik Şirketlerinin (ÖAGŞ) Orta Doğu coğrafyasındaki varlığını ve etkinliğini konu edinmektedir. Çatışmanın şekli, doğası ve yoğunluğundaki değişimler, savaşan tarafların silahlı çatışmalara yaklaşımını da değiştirmiş, yeni yöntemlere ayak uydurmak bir zorunluluk haline almıştır. Özel Askeri ve Güvenlik Şirketleri işte bu tarihsel kırılmanın bir ürünüdür. Savaşın değişen yapısına ayak uydurmak için tercih edilen bu şirketler zamanla savaşın yapısını değiştiren aktörler haline almış, karşılıklı etkileşim içerisinde gelişen bir yapı ortaya çıkmıştır.

Özel Askeri ve Güvenlik Şirketleri dünyanın birçok farklı alanında, birçok farklı görevi yerine getirmektedirler. Örneğin sadece 1997 yılı esas alındığında Afrika kıtasında 90'dan fazla ÖAGŞ'nin varlığı söz konusuysen, bunların büyük çoğunluğunun petrol ve madencilik alanlarının korunmasında görev yaptıkları da raporlanmıştır (Desai, 2005: 831-832). Hiç şüphe yok ki 2003 yılındaki Irak işgali, ÖAGŞlerin en yoğun kullanıldığı çatışma sahasıdır. Buna göre, sadece Irak Savaşının başladığı yıllar dikkate (2003-2004) alındığında, en az yedi Birleşik Krallık menşeli şirket koalisyon güçleri tarafından kullanılmışken; aynı yıl (2004) gerek silahlı gerekse silahsız görevlerde bulunan 20 ile 30 arasında Özel Askeri ve Güvenlik Şirketi personeli ise hayatını kaybetmiştir (Clive, Dave, 2005: 653-654). 2004 yılına gelindiğinde yapılan bir araştırmaya göre dünya genelinde 110

*Orta Doğu'da Devlet Dışı Aktör Olarak Özel Askeri
ve Güvenlik Şirketleri*

ülkede 90'dan fazla ÖAGŞ görev yapmıştır (Verlöy, 2004). ÖAGŞ personel sayısının da ulusal orduların sayısına eriştiği, hatta savaş sonrası dönemlerde ulusal orduların sayısından fazla olduğu da sabittir. Buna göre, 2016 yılı verilerine göre, Afganistan'da konuşlu ABD askerlerinin sayısının yaklaşık üç katı sayıda ÖAGŞ personelinin bulunduğu bilinmektedir.¹ Kısacası, çatışmanın mevcudiyeti, ÖAGŞlerin varlığına katkı sunmaktadır. Gelişen ve değişen koşullar bu şirketlere yönelik ilgiyi daima sıcak tutmaktadır.

Söz konusu dönüşümü anlamlandırabilmek ve bütüncül bir bakış açısı sağlayabilmek için dönüşümün altında yatan '*nedensel*' mekanizmaların ortaya çıkarılması verimli olacaktır. Böylelikle, incelemekte olduğumuz olgunun, tarihin belli bir döneminde hangi dinamiklerin sonucu olarak ortaya çıktığı ve bir kez ortaya çıktıktan sonra diyalektik olarak nasıl bir '*yapılanma*' süreci geçirdiğinin anlamlandırılması için gerekli olan felsefi düzlem sağlanabilecektir. Bilindiği üzere, her teorik yaklaşım altta yatan kimi varsayımlara dayanmaktadır. Bilginin nasıl elde edileceği (epistemoloji), çalışılacak '*olan*'ın ne olduğu (ontoloji) ve nasıl çalışılacağı (metodoloji) gibi temel varsayımları belirlemek gerekmektedir. Aksi takdirde 1980lerden bugüne ÖAGŞlerin hızlı yayılması ve silahlı çatışmalar açısından vazgeçilmez birer araç olarak kabulü anlamlandırılmaz. Söz konusu tahlili gerçekleştirebilmek için *modern devletin* temel özelliklerine değinilmeli ve geçirdiği dönüşüm masaya yatırılmalıdır.

'Devlet', üzerinde en çok tartışma yürütülen kavramlardan birisi olagelmıştır. Uluslararası İlişkiler disiplini içerisinde belli bir devlet tanımı veri kabul edilmiş ve tüm zamanları aynı çerçevede kesen yeknesak bir kavram olarak algılanmıştır. Genellikle pozitivist sosyal bilimler felsefesine tabii teoriler devleti, tüm zamanlarda işlevsel olarak aynı görme eğilimindedir. Hâlbuki devlet, tarihsel bir olgudur ve dönüşüme uğramaktadır.

Bugün anladığımız şekliyle devlet, bizatihi modern devlettir. Modern devlet de, Weberci bir anlayışla ele alındığında, sınırları içerisinde meşru şiddet kullanma tekeline sahip olduğunu iddia eden ve

¹ 2016 yılında, 9800 ABD askerine karşın, 28626 ÖAGŞ personeli görev yapmıştır. Bu sayılar aynı yıl Irak için de benzerlik göstermektedir (Zenko, 2016).

devamlılığı olan bir birliktelik ve organizasyon olarak karşımıza çıkar (Weber, 1947: 154). Bu organizasyonun genel kabul görmüş kimi özellikleri de mevcuttur. Buna göre devlet; ilk olarak egemenliğin tecelli ettiği organizasyondur. Belirli sınırlar içerisinde en üstün iktidarı temsil eder. Dahası devlet, kurumsal olarak kamusaldır; özel kurumlar gibi belirli bir zümreye değil, toplumun her kesimine hitap eder. Devlet en üst otorite olduğu için toplumun çıkarlarının temsil edildiği en üst nokta olarak da kabul edilmektedir. Bunun açık anlamı, devlet faaliyetleri doğası gereği meşru faaliyetlerdir (Heywood, 2016: 8-82).

548

IJSI 13/2
Aralık
December
2020

Tüm bu özelliklere paralel olarak, uluslararası siyasette devletin dört (4) temel özelliği olduğu kabul edilmektedir. Bunlar; sınırları belirli toprak parçası, bu toprak parçasının üzerinde yaşayan daimi bir nüfus, egemenlik haklarını kullanan etkili bir kamusal otorite ve diğer devletlerle siyasal ilişkiye girebilme kapasitesidir (Montevideo Convention on the Rights and Duties of States, 1933: Md.1). Ancak, diğer devletlerle ilişkiye girebilme kapasitesi bir devletin *politik bir organizasyon olarak devlet* olmağına hanel getirmemektedir.

Yukarıda sayılan özelliklerin değişime uğramayacağı varsayımı, söz konusu devlet tanımına da içkindir. Böylelikle donuk bir siyasal tablo resmedilmekte, tüm zamanları ve tüm tarihleri yatay kesen bir düzlem elde edilmektedir. Ne var ki, Özel Askeri ve Güvenlik Şirketlerini, yukarıdaki tanıma veri kabul edersek, içinde bulunduğumuz dönem itibarıyla analiz etmemiz güçleşmektedir. Zira ÖAGŞleri, devletlerin amaçlarını gerçekleştirmek için kullandıkları birer araç olarak görür ve ÖAGŞleri ortaya çıkaran 'nedensel mekanizmaları' ıskalarız. Bu 'nedensel mekanizmalar', bizatihi, devlet organizasyonunu da dönüşüme uğratmaktadır.

Sonuç olarak bu çalışmada, modern devletin en temel ayırıcı özelliği olduğu varsayılan, 'meşru şiddet kullanma üzerindeki tekel olmak savı' sorgulanmaktadır. Modern devlet meşru şiddet tekeline sahip olan ve Hobbes'un (1998: *passim*) bir Leviathan olarak resmettiği o muktur yapı olmaktan çıkmış -belki de hiç olmadı-; aksine çoklu ilişki ağının içerisinde şiddeti kontrol eden bir yapıya doğru

evrilmiştir.² Bu dönüşümün izi tarihsel olarak paralı askerlerin kullanımı takip edilerek sürülebilir.

1. PARALI ASKERLER VE ÖZEL ASKERİ VE GÜVENLİK ŞİRKETLERİ: NEDENSELLİK, TANIM VE STATÜ

1.1. Paralı Askerlik (Mercenary) ve Uluslararası Politika

Bilinenin aksine, savaşlarda paralı asker kullanımı savaşın kendi tarihi kadar eskidir (Singer, 2003: 5). Tarihin en eski dönemlerinden bu yana, siyasal otoriteler savaş alanlarında paralı askerlere başvurmuşlardır. Yurttaslardan müteşekkil daimi orduların kullanımı, genel kabulün aksine, tarihin çok küçük bir dönemini içerisine almaktadır. Özellikle Fransız devriminden sonra yayılan milliyetçiliğin etkisiyle ordular yurttaslardan oluşmaya başlamış ve paralı asker kullanımı sekteye uğramıştır.

İkinci Dünya Savaşı sonrası sömürge altında yaşayan halkların bağımsızlıklarını kazanma süreçlerinde paralı askerlerin yeniden ortaya çıktıklarına şahit olmaktadır. Bu kişiler, özellikle Afrika kıtasında hükümet darbelerine karşı ve bizatihi hükümet darbelerini örgütleyerek, halkların self-determinasyon hakkını kullanmasının önünde birer engel teşkil etmeye başlamışlardır. Bu girişimler Afrika ülkeleri başta olmak üzere birçok farklı coğrafyanın toprak bütünlüğü ve siyasal bağımsızlığını tehlikeye sokmuştur. Paralı askerlerin içerisinde en çok bilinenleri ise 'Çılgın' Mike olarak tanınan İrlanda asıllı eski bir komando ile Fransız Bob Denard'tır (Singer, 2004: 527). Söz konusu kişilerin girişmiş oldukları istikrarı

² Elbette Weber'in ortaya attığı tanımın son kertede durumu en net şekilde ortaya koyduğu söylenemez. Modern devlet hiçbir zaman tam anlamıyla şiddet tekeli olamamıştır. Bu yüzden olsa gerek Weber modern devleti tanımlarken, 'şiddet tekeline sahip olmak iddiasını taşıyan' devlet olarak resmetmektedir. Bugünün toplumunda ise devlet, Weber'in ortaya koyduğu söz konusu iddianın da gerisinde, şiddetin kontrol edilmesi üzerinde tekel olmayı iddia eder durumdadır. Bunu ise devletlerin çıkarmış oldukları yasalar ve lisanslama yetkisi dahilinde temellendirmek mümkündür.

bozucu faaliyetler ve devletlerin egemenlik haklarına tecavüz girişimleri, paralı askerlik olgusuna yaklaşımı son derece olumsuz etkilemiştir.

Uluslararası Hukuk devletlerin egemen eşitliği ilkesini veri kabul etmektedir. Başka bir deyişle, devletler sistemi, egemenlik ve eşitlik ilkeleri üzerine bina edilmiştir. Bu yüzden, devletlerin karşılıklı olarak egemenlik haklarına, toprak bütünlüğüne ve siyasal bağımsızlığına saygı göstermesi en temel kurucu düsturlardır. Buna mukabil halkların kendi kaderini tayin hakkı da uluslararası hukukta temel yapı taşlarından birisidir (Declaration on Friendly Relations, 1970: *passim*). Paralı askerlerin, uluslararası devletler sisteminin üzerine bina edildiği temel ilkeleri zedelediği varsayımı, bu kişilere yaklaşımı olumsuz etkilemiştir. Örneğin 1973 tarihli BM Genel Kurul Kararına göre, bağımsızlığını kazanmak için mücadele veren halklara karşı sömürgeci ya da ırkçı rejimlerin paralı asker kullanması cezai suç teşkil eden bir eylem olarak nitelendirilmiş ve paralı askerlik yapanların ise suçlu olarak muamele görecekları yazıya geçirilmiştir (The Legal Status of the Combatants, 1973: *passim*).

Aynı şekilde, paralı askerlerin savaşan ya da savaş esiri statüsünde olmayacağı 1949 tarihli Cenevre Sözleşmelerine Ek 1 Numaralı Protokol'ün 47/1 maddesinde belirtilmektedir. Aynı şekilde, paralı askerlik ise devam eden bölümde;

“2. Aşağıdaki tanımlara uyan kişiler paralı askerdir;

a.) Ülke içinde ya da yurt dışında, silahlı bir çatışmada savaşmak üzere silahlı hizmete kaydedilmiş,

b.) Muhasamata doğrudan katılmış olan,

c.) Esasen özel kazanç arzusu ile muhasamatta yer almak istemiş olan ve aslında, çatışmanın bir Tarafınca ya da Taraf adına, işbu Tarafın, silahlı kuvvetlerindeki benzer rütbe ve görevler için muhariplere ön gördüğü veya ödediği miktarın oldukça üstünde maddi karşılık alacağı vaat edilen;

*Orta Doğu'da Devlet Dışı Aktör Olarak Özel Askeri
ve Güvenlik Şirketleri*

d.) Ne Çatışmanın Taraflarından birinin vatandaşı olan ne de çatışmanın bir Tarafınca kontrol edilen topraklar üzerinde ikamet eden;

e.) Çatışmanın Taraflarından birinin silahlı kuvvetlerine mensup olmayan; ve

f.) Çatışmanın Taraflarından olmayan bir Devlet tarafından işbu devletin silahlı kuvvetlerinin bir mensubu olarak resmi görevle gönderilmemiş olanlar"³

olarak tanımlanmaktadır. Madde 47/2'de sayılan tüm özelliklere sahip olan kişiler 'paralı asker' tanımı içerisine girmektedir.

Uluslararası kamuoyunun dikkatini çekmeye başlayan bir konu olarak paralı askerliğin, uluslararası hukukça tanımlanması ve gerekli düzenlemelerin yapılması hususunda girişimlerin hayata geçirilmesi genel kabul gören anlayış olmuştur. Zira paralı askerler, devletlerin egemenlik haklarına, halkların self-determinasyon hakkına ve genel itibarıyla insan haklarına zarar veren bir yapı olarak varlığını devam ettirmiştir. Tüm bu kaygılar doğal olarak, paralı askerlik olgusuyla ilgili düzenleme ve engelleme çabalarını artırmış ve nihayet 1989 tarihinde paralı askerlere özgü bir uluslararası sözleşme hayata geçirilmiştir (The Mercenary Convention, 1989: *passim*).

Sözleşmenin dibacesinde paralı asker kullanımının; egemen eşitlik, siyasi bağımsızlık, devletlerin toprak bütünlüğü ve halkların kendi kaderini tayin hakkı gibi kimi uluslararası hukuk ilkelerinin ihlali olduğu vurgulanmaktadır. Kısacası, paralı askerlik olgusu tüm yönleri ile hukuk dışı ilan edilmekte ve söz konusu faaliyetlere yönelik her türlü önlemin alınmasının önü açılmaktadır.

Sözleşmenin 1'inci maddesinin 1'inci fıkrasında, yukarıda bahsedilen Ek Protokol'ün paralı asker tanımı benimsenirken; aynı maddenin 2'inci fıkrası diğer durumlar için ek tanım getirmektedir. Buna göre paralı askerlerin tanımına; herhangi bir hükümetin devrilmesi olaylarında ya da bir devletin toprak bütünlüğünün ortadan

³ Türkçe metin için (Yamanel, Öktem vd. 2008: *passim*).

kaldırılması için girişilen şiddet eylemlerinde yer almak eklenmektedir. Söz konusu eylemlerin hayata geçirilmesinde birincil motivasyon kaynağı maddi kazanç olan bu kişiler, eylemleri gerçekleştirdikleri devletin ne vatandaşı olmalıdır ne de o ülkede mukim olmalıdır. İlaveten, eylemleri bir başka devletin görevlendirmesi ile yapmaması da madde metninde belirtilmektedir. Son olarak, toprakları üzerinde eylemlerin gerçekleştiği devletin silahlı kuvvetlerinin mensubu olmaması gerekmektedir (The Mercenary Convention, 1989: Md.1).

552

IJSI 13/2
Aralık
December
2020

Sözleşme ayrıca devletlere pozitif yükümlülükler de yüklemektedir. Buna göre, devletler herhangi bir şekilde paralı asker kullanmamalıdır (Madde 5/1). Bu tür faaliyetleri de yasaklamalı ve önleyici tedbirleri almalıdırlar. Devletler, ayrıca, bu tür faaliyetlerin kendi toprakları üzerinde gerçekleşmesini önlemek için gerekli işbirliğini yapmakla ve ulusal mevzuatlarında gerekli düzenlemeleri hayata geçirmekle mükelleftirler (Madde 6 ve 9). Görüldüğü üzere devletlerin paralı asker kullanması, finansmanı, askere alması ve eğitmesi yasaklanırken; aynı zamanda bu tür faaliyetlerin önlenmesi için de sorumluluğu olduğu belirtilmektedir. Bunun açık anlamı, devletler, bizatihi kendileri paralı asker kullanmasa da kullanılmasının önlenmesi ve kullanımın tespitinden sonra gerekli hukuki sürecin işletilmesi noktasında gerekli hassasiyeti göstermekle yükümlüdürler. Eğer ki devletler gerekli ve yeterli hassasiyeti göstermekte geri kalırlarsa, söz konusu devletlerin uluslararası sorumluluğu doğmaktadır.

Sonuç olarak, 'paralı askerlik' geçmişçi çok eski dönemlere kadar uzanan bir olgudur. Yakın dönemde ise, paralı askerlik olgusu kendisini dekolonizasyon süreci ile yeniden gündeme taşımıştır. Hükümet darbelerinde aldıkları rol, halkların self-determinasyon haklarını kullanmalarını engellemeye dönük girişimleri ve yasa dışı birçok faaliyetin merkezinde yer almaları, uluslararası kamuoyunun bu kişilere dönük algısını olumsuz etkilemiştir. Paralı askerlik olgusunun ortadan kaldırılması için ortaya konan uluslararası çabalar meyvesini vermiş ve kimi uluslararası sözleşmeler imza edilmiştir. Ancak bu çabaların meyvesini vermeye başladığı dönem, Singer'ın isabetle vurguladığı gibi, paralı askerliğin bireysellikten ziyade modern anlamda şirket formuna büründüğü bir tarihsel kırılma anına denk gelmiştir (Singer, 2004: 531). Bu yüzden, paralı askerliği tanımlayan ve yasaklayan uluslararası sözleşmeler, Özel Askeri ve

*Orta Doğu'da Devlet Dışı Aktör Olarak Özel Askeri
ve Güvenlik Şirketleri*

Güvenlik Şirketlerini tanımlamakta yetersiz kalmaktadır. Kısacası, Özel Askeri ve Güvenlik Şirketleri kurumsal yapısı ve ticaret hukukuna bağlı statüsüyle, geleneksel anlamda paralı askerlerden ayrılmaktadır. Bu yüzden her bir münferit olayın kendi öznel koşulları içerisinde değerlendirilmesi ve ona göre karar alınması gerekmektedir. Örneğin Orta Doğu'da faaliyet gösteren ÖAGŞ personellerinin her birisi için ayrı ayrı değerlendirme yapılmalı ve bu kişilerin hukuki statüsü belirlenmelidir. Şirket formunda örgütlenen bu yapıların tümünün 'paralı asker' tanımı altına alınması imkânsızsa da kimi personelin bu tanımın içine girdiği de bir gerçektir. Devam eden bölüm, Özel Askeri ve Güvenlik Şirketleri ile paralı askerlik arasındaki farkın ortaya konabilmesi için söz konusu şirketlerin yapısına odaklanmakta ve bu şirketlerin mevcut durumunu sorgulamaktadır.

Tablo 1: Paralı Askerlerin Özellikleri nelerdir?

Çağdaş anlamda paralı askerleri diğer savaşanlardan ve askeri organizasyonlardan ayırt eden altı özellik:	
i. <i>Yabancı olmak:</i>	Toprakları üzerinde savaştıkları devletin vatandaşı değildirlir;
ii. <i>Bağımsız olmak:</i>	Bir paralı askerin herhangi bir devletin resmi ordusunun ya da kolluk kuvvetlerinin mensubu değildirlir;
iii. <i>Motivasyon kaynağı:</i>	Bir paralı asker, kısa dönemli şahsi menfaatleri için savaşan kişilerdir ve bu özellikleri dolayısıyla, ideolojik ya da dini saikler için savaşan diğer kişi kategorilerinden ayrılmaktadırlar;
iv. <i>Askere alınm:</i>	Paralı askerler, yasal sorumluluklardan kaçmak için, devletler tarafından dolambaçlı yollardan kiralanırlar;
v. <i>Organizasyonel durum:</i>	Paralı askerler bireysel askerlerin ad-hoc birlikteliklerinden meydana gelir;
vi. <i>Yerine getirilen hizmetler:</i>	Paralı askerler, gerçek kişiler ya da kimi organizasyonlar adına sadece muharebe hizmetleri sunmaktadırlar.

Kaynak: Singer, (2003:43).

1.2. Uluslararası Politikada Özel Askeri ve Güvenlik Şirketleri

Soğuk Savaşın bitimi beraberinde köklü dönüşümleri de getirmiştir. Bu dönüşümler gerek siyasal düzlemde gerekse ekonomik alt yapıda hatırı sayılır farklılaşmalara yol açmıştır. Siyasal düzlemde, İkinci Dünya Savaşından bu yana devam edegelen ideolojik kamplaşma sona ermiş, batı liberalizmi sosyalizm karşısında zaferini ilan etmiş; kimilerine göre tarihin sonu bile gelmiştir (Fukuyama, 1992: passim).

Liberalizmin siyasal ve ekonomik zaferi savaşın yapısı, ekonomik anlayış ve politik konumlanış gibi üst yapısal kurumların dönüşümünü hızlandırmıştır.

1970ler ile 1980ler boyunca birçok ülke, Bretton Woods sisteminin çökmesi ve OPEC petrol krizinin ortaya çıkması ile ekonomik açıdan büyük sorunlarla yüzleşmişlerdir (Thompson, 1998: 5). Kapitalizmin bu krizinden çıkış için yeni ekonomik çözümler hayata geçirilmiş, 'özelleştirme' olgusu hızlı bir şekilde dünya kamuoyunun gündemine girmiştir. Devletlerin ekonomideki etkinliği kademeli şekilde azalmaya başlamıştır. Ayrıca bu dönemde kamuya ait olan üretim araçları özelleştirme yoluyla elden çıkarılmış ve devletler bu sürece zihinsel olarak da uyum sağlamışlardır (Palan, 2004: 17-18). Güvenlik sektörü de bu dönüşümden payını almış ve kimi askeri faaliyetlerin yerine getirilmesinde 'dış alım' (outsourcing)⁴ usulü benimsenmiştir.

Devletler (uluslararası kuruluşlar, çokuluslu şirketler vd) birçok alanda faaliyet gösteren bu şirketlerden hizmet alımı gerçekleştirmektedirler. Daha önceleri bizatihi devletin kontrolünde ve tekelinde olması düşünülen kimi görevler, dış alım vasıtasıyla bu şirketlerden temin edilir hale gelmiştir. Neo-liberalizm olarak adlandırılan ve özelleştirmeler ile kendisini tanımlayan bu yeni dönemin fikri arka planı, askeri alanda da kendisine yer bulmuş durumdadır.

Ekonomik dürtülerin yanı sıra Özel Askeri ve Güvenlik Şirketlerinin kullanımını hızlandıran bir diğer unsur ise savaşın yapısındaki dramatik dönüşümdür. Buzan (2012: 325), güvenlikleştirme modelleri çerçevesinde askeri gündemde yaşanan dönüşümleri dört ana zaman aralığında incelemektedir: "1945'te biten klasik Avrupa büyük güç dönemi; Soğuk Savaş; Soğuk Savaş sonrası dönem ve 11 Eylül 2001 sonrası." Buzan'a göre ilk üç dönemde kutupluluk açısından gerçekleşen dönüşüm, son dönemle birlikte tehdidin kaynağında bir kaymayı simgelemektedir; devlet-dışı aktörler, tehdidin kaynağı olmak bakımından ön plana çıkmaya başlamışlardır (2012: 325). Gerçekten de ulusal devletlerin birbirleri ile savaşma olasılığının

⁴ Dış Alım (Outsourcing); 'bir dış tedarikçiden sözleşme ile (mal veya hizmet) elde etmek' olarak tanımlanabilir (Oxford Dictionary).

*Orta Doğu'da Devlet Dışı Aktör Olarak Özel Askeri
ve Güvenlik Şirketleri*

eskiye nazaran azalmasına ve bu azalmaya paralel olarak iç çatışma riskinin artarak gerçeklik kazanmasına tanıklık edilmektedir (Şatana, 2014: 303). 'İç savaş' ve 'iç çatışma' kavramlarına fazlasıyla rast gelinmesi, ülke içi silahlı çatışmaların boyut kazanması anlamına da gelmektedir. Devlet otoritesine karşı silahlı mücadele olarak tanımlanan 'iç savaş'a karşı, ülke içi her türden silahlı çatışmayı nitelikle için kullanılan 'iç çatışma' kavramına sıklıkla başvurulduğu aşikardır. Zira "... iç savaş iç çatışmaya nazaran daha dar bir anlam iade etmektedir" (Şatana, 2014: 304). Böylelikle devlet-dışı aktörlerin hem niceliksel hem de niteliksel gelişimi ile taçlanan yeni bir durum ortaya çıkmıştır. Söz konusu durum, eskiye nazaran sivillerin daha büyük zararlar gördüğü savaşı/sivil ayrımın opaklaştığı bir dönemi nitelikle (Human Security Centre, 2005: 34). Siviller çatışmanın sadece mağduru değil aynı zamanda uygulayıcısı konumuna da evrilmektedir.

Savaşın bileşenlerinin, başka bir deyişle taraflarının dönüşüme uğramasına, "savaş araçlarında yaşanan; bilişimleşme olarak anılan dönüşüm ile bu dönüşümün yeni tehdit algıları ve stratejik düşünce kalıplarına yansımaları" eşlik etmiştir (Çalkıvık, 2014: 292). Örneğin, tek bir tuşla kontrol edilebilen ve savaş alanında niteliksel değişimlere neden olan (Silahlı) İnsansız Hava Araçları, uydu sistemleri, bilişim teknolojileri ve güdümlü füzeler bunlardan birkaçıdır (Çalkıvık, 2014: 292). Bu durum, geleneksel çok mevcutlu ve hantal yapılı ordu düzenini yerinden sarsmış; özelleştirmelerin de katkısıyla orduların profesyonel hizmet alımı yolunu tercih etmeye başlamasına zemin hazırlamıştır.

Soğuk Savaş'ın bitişiyle beraber ülkeler hantal yapıdaki ordularındaki çok sayıda askeri terhis etmeye başlamıştır. Örneğin ABD, 1985 yılında 2 milyondan fazla olan asker sayısını, 2016 yılı itibariyle 1,4 milyona düşürmüştür (The World Bank Data, 2017). Eskiden ulusal ordularda görev yapmakta olan birçok yetenekli asker işsiz kalmıştır. Söz konusu deneyimli ve yetenekli asker bolluğu Özel Askeri ve Güvenlik Şirketleri için uygun insan kaynağı yaratmıştır (Tonkin, 2011: 13). Özel Askeri/Güvenlik Şirketlerinin ihtiyacı olan söz konusu profesyonel asker ihtiyacının karşılanacağı bir yeni durum ortaya çıkmıştır (Desai, 2005: 826).

Yukarıda da belirtildiği üzere, savaşın ikili dönüşümü de (niteliksel ve niceliksel) Özel Askeri/Güvenlik Şirketleri'nin zemin

kazanmasında önemli bir etmendir. Buna göre, devletlerarası çatışmalarda azalma meydana gelmiş, buna müteakip devlet içi savaşlarda artış yaşanmıştır (UNICEF Report, 1996: passim). Bu durum söz konusu şirketler için büyük bir pazar sunmuştur. Ayrıca, yukarıda da belirtildiği üzere silah teknolojisindeki gelişmeler, büyük ordular yerine küçük ama profesyonel yapıları ön plana çıkarmış; ÖAGŞ'lerinin tercih edilirlikleri artmıştır (Zabcı, 2007: 2).

Devletlerin ÖAGŞleri çatışma sahalarında kullanmasının bir diğer nedeni ise kamuoyu baskısı nedeniyle ulusal ordularına yaptırılamayacakları kimi askeri operasyonları gerçekleştirmek istemeleridir. Riskli alanlarda kullanılan bu tarz şirketler, yöneticiler üzerindeki siyasal ve ahlaki baskıyı almakta ve politik riskleri azaltmaktadır (Zabcı, 2007: 6). Ayrıca, uluslararası hukukta devletler haksız fiillerinden dolayı uluslararası sorumluluk sahibi hukuk kişileridirler. Devletlerin bir kontratla iş alımı yaptığı şirketlerin muhtemel hukuk ihlallerinden dolayı sorumlu tutulabilmeleri ise mevcut uluslararası hukuk yapısı içerisinde her zaman mümkün olmayabilir. Tam da bu yüzden devletler, muhtemel uluslararası sorumluluktan kaçmak için bir fırsat olarak gördükleri bu şirketlere yönelebilmektedirler. Mevcut durumda söz konusu şirketlerin faaliyetlerini düzenleyebilecek ve devletler ile bağına isabetle ortaya koyabilecek tam ve eksiksiz bağlayıcı metinlerin olmaması hukuksal boşluk doğurmaktadır. Bu eksikliğin giderilmesi için taslak uluslararası sözleşmeler gündeme gelmiştir. Bunlardan bir tanesi 'Draft International Convention on the Regulation, Oversight and Monitoring of Private Military and Security Companies' belgesidir (2010: passim).

Taslak metinde, ilk olarak, devletlerin sorumluluğunun koşulları ve gerekleri masaya yatırılmaktadır. Buna göre, her devlet, aralarında herhangi bir antlaşma olsun ya da olmasın, yargı yetkisi altında faaliyet gösteren ÖAGŞlerden sorumludur (Madde 4/1). Devamla, her devlet, aralarında iş antlaşması olan ÖAGŞ personelini uluslararası hukuk, insan hakları ve insancıl hukuk kurallarını bilmeleri konusunda eğitmekle yükümlüdür (Madde 4/2). Hiçbir devlet, metne göre, doğası gereği devlet fonksiyonu olan hiçbir yetkiyi bir ÖAGŞ'ye havale edemez ya da dış alım yoluyla yerine getiremez (Madde 4/3). Doğal olarak, her taraf devletin gerekli yasal düzenlemeleri yapması ve diğer devletler ile işbirliği içinde olması bir yükümlülük olarak varsayılmaktadır.

*Orta Doğu'da Devlet Dışı Aktör Olarak Özel Askeri
ve Güvenlik Şirketleri*

Ne var ki söz konusu taslak metin birçok noktada sorunludur ve bağlayıcılık kazanıp hüküm doğurması olanaklı gözükmemektedir. İlk olarak belirtilmesi gereken husus, doğası gereği devletlere ait olan yetkilerin 'dış alım' yoluyla yerine getirilmeyeceği hükmünün taslak metince hüküm altına alınmak istenmesinin olanaksızlığıdır. Zira Madde 9'da sayılan bu yetkilerin (doğası gereği devlete ait yetkiler) bir kısmı çoktandır devletler tarafından bu şirketlere havale edilmiş durumdadır (Güneş, 2013: 29). Ayrıca taslak metin, şirket personelinin yasal statüsünü de tam olarak tanımlayamamıştır. Buna göre, çatışma sahasında mevcut bulunacak söz konusu şirketlerin personelleri savaştan statüsünde mi yoksa sivil statüsünde mi muamele görecektir? Taslak metin söz konusu kişileri sivil statüsünde görme eğilimi içerisindedir; ancak metnin 18. maddesi bu kişilere bazı hallerin oluşması durumunda, kendilerini tanıtmaları ve açıkça silah kullanacaklarını belirtmesi koşuluyla kuvvet kullanma hakkı tanımaktadır (Güneş, 2013: 29).

Bir diğer uluslararası metin ise Montrö Belgesidir. Bu belge, Uluslararası Kızılhaç Örgütünün katkıları ile İsviçre Hükümeti tarafından 2005 yılında hazırlanan bağlayıcı niteliğe sahip olmayan bir belgedir (Cockayne, 2008: 402). Bu belge esas itibarıyla devletlerin ve ÖAGŞlerin genelde uluslararası hukuka özelde ise uluslararası insancıl hukuk ve uluslararası insan hakları hukukuna uymalarını sağlamaya yönelik bir niyet beyanıdır (Cockayne, 2008: 403). Bağlayıcı niteliğe sahip olmayan söz konusu belgenin on yedi devletin katılımıyla hazırlanması, devletler topluluğunun görüşlerini yansıtmaması bakımından eksik kalmaktadır (White, 2011: 134). Katılımcıların seçimi konusundaki gizem ortadadır ve örneğin tek bir Latin Amerika devleti sürece dâhil değildir (Prado, 2008: 443). Dahası metnin hazırlanma sürecinde, bazı ÖAGŞlerin lobi faaliyetlerinde buldukları da apaçık bir gerçek olarak durmaktadır. Bu şirketlerin arasında insan hakları ihlalleri yapmaktan sabıkalı olanlar da bulunmaktadır (Prado, 2008: 443). Tüm muhtemel olumsuz yaklaşımlara rağmen, Montrö Belgesi, ÖAGŞlerin düzenlenmesi, farkındalık oluşması ve hukuka riayetinin artırılması açısından önemli bir belgedir.

Montrö Belgesi iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde, olan hukuk (lex lata) ile ilgili muhafazakâr bir söylem ortaya konmaktadır. Yürürlükteki hukuka atıf yapılan bu bölümde, birincil yükümlülüklerle değinilmektedir. Belgenin ikinci kısmı ise, normatif

bir yapı arz etmekte ve 'good practice' olarak nitelenen iyi niyet beyanlarını içermektedir (Cockayne, 2008: 404-405). Metnin dibacesinde de belirtildiği üzere, insan hakları ve insancıl hukuk kurallarına riayet edilmesi ziyadesiyle tavsiye edilmektedir. Hukuken bağlayıcı bir metin olmadığı için de devletlere ve ilgili diğer kurumlara yapılan niyet beyanında, devletlerin "devlet olmağından" kaynaklı haklarını zedeleyen bir dil kullanılmasından kaçınılmıştır. Hukuken bağlayıcı olmasa da metnin kabul ettiği bazı tanımlar, genel kabul görmüş tanımlardır.

558

IJSI 13/2
Aralık
December
2020

Montrö Belgesine (2008: 9) göre Özel Askeri ve Güvenlik Şirketleri;

"ÖAGŞler", kendilerini nasıl tanımladıklarına bakılmaksızın, askeri ve / veya güvenlik hizmetleri sağlayan özel sektör kuruluşlarıdır. Askeri ve güvenlik hizmetleri arasında özellikle konvoylar, binalar ve diğer yerler gibi kişilerin ve nesnelerin korunması ve silahlı güvenlik; silah sistemlerinin bakımı ve işletilmesi; suçluların gözaltına alınması ve yerel kuvvetlerin ve güvenlik personelinin eğitimi veya personele danışmanlık verilmesi bulunmaktadır."

Dikkat edilirse belge, askeri faaliyetler ile güvenlik faaliyetlerini birbirinden ayırmamış; şirketlerin görev alanlarını bir ve aynı tanımlama yoluna gitmiştir. Dahası, yukarıda değinilen taslak sözleşmenin öne sürdüğü "doğası gereği devlet işlevi" olan ve yasaklanması öngörülen kimi faaliyetlerin, Montrö Belgesinde, bu şirketlerin görev tanımı içerisine alındığı ortadadır. Hâlbuki Özel Askeri ve Güvenlik Şirketlerinin, yapmış oldukları faaliyetler temel alınarak sınıflandırılması, genel kabul gören yaklaşımdır. Ayrıca Montrö Belgesi, şirket çalışanlarının hukuki statüsü ile ilgili genel-geçer bir tanımlama yapmamış, statülerin tanımlanması hususunda her bir münferit olay üzerinden uluslararası hukukun diğer düzenlemelerine başvurulması gerektiğini belirtmiştir (Montrö Belgesi, 2008: 14). Ancak belgenin, ÖAGŞ personelini, doğrudan çatışmaya girmediği sürece sivil statüde değerlendirdiği de ortadadır (Montrö Belgesi, 2008: 14).

Taulbee, Özel Askeri ve Güvenlik Şirketlerini yerine getirdikleri görevler uyarınca sınıflandırmakta ve *Askeri Şirketler ile Güvenlik*

*Orta Doğu'da Devlet Dışı Aktör Olarak Özel Askeri
ve Güvenlik Şirketleri*

Şirketleri arasında bir ayırım ortaya koymaktadır. Buna göre söz konusu şirketler aşağıdaki gibi sınıflandırılabilir (Taulbee, 2002: 3-4);

“1. Taarruza yönelik askeri operasyonlar (ÖAŞler) 2. Özel kişilere istikrarsız ülkelerde silahlı güvenlik hizmetleri (ÖGŞleri) 3. Kamu ya da uluslararası müşterilere istikrarsız ülkelerde silahlı güvenlik hizmetleri... (ÖAŞler) 4. İnsancıl koruma, operasyon ve destek (ÖAŞler/ÖGŞleri) 5. Askeri gözetleme, stratejik öneri ve istihbarat (ÖAŞler) 6. Mayın temizleme (ÖGŞleri) 7. Askeri ve polis eğitim (ÖAŞler/ÖGŞleri) 8. Askeri operasyonlarda lojistik ve tedarik hizmetleri (ÖGŞleri) 9. Rehine durumlarında öneri ve/veya kurtarma operasyonları (ÖAŞler/ÖGŞleri).”

Dikkat edilirse yukarıdaki sınıflandırma, Özel Askeri ve Güvenlik Şirketleri'nin her türlü askeri faaliyeti yerine getirebilecek kapasitede olduğunu göstermektedir. Ancak askeri ve güvenlik konularında bir ayırma gidildiği de gözden kaçmamalıdır. Askeri şirket tanımı, Blackwater⁵ gibi kimi şirketlerin hukuk ihlallerinden ötürü, kabul görmeyen bir tanım olarak karşımıza çıkmaktadır. Başka bir deyişle, güvenlik şirketleri tanımının kullanılması, meşru savunmayı çağrıştırdığı için söz konusu şirketler tarafından tercih edilmektedir.

ÖAGŞlerin, geleneksel paralı asker tanımından ayrıldığı kimi noktalar bulunmaktadır. Buna göre ÖAGŞler, şirket formunda kurulan ve ticaret hukukuna tabi birer tüzel kişiliktir. Bu yapı söz konusu şirketlere hiyerarşik şirket örgütlenmesi imkânını sunmakta; bu şirketlerin vermiş oldukları hizmetlerin devamlılığını da garanti altına almaktadır. Böylelikle küresel pazarda rekabet etmek için gerekli olan tüm şartlar da oluşmaktadır. İkinci olarak, şirket formunda örgütlenmiş olan bu yapılar, geleneksel paralı asker tanımına karşıt olarak, bireysel fayda elde etmekten ziyade kurumsal kazanç için hizmet vermektedirler. Üçüncü olarak, bu şirketlerin faaliyet alanı küresel pazardır. Paralı askerlere nazaran, küresel pazarın kurallarına uymak ve lisans aldıkları ülkelerin iç hukukuna tabi olmakla yükümlüdürler. Bu da onlara, tüm dünyadan iş teklifi alabilmelerini

⁵ Özellikle ABD'nin Irak işgali sırasında yapmış oldukları hukuk ihlalleri ve sorumsuz güç kullanımı gibi olumsuzluklarla anılan bir Özel Askeri ve Güvenlik Şirketi'dir (Güneş, 2013: 39-50).

ve isteyen herkesle sözleşme yapma imkânını tanımaktadır. Son olarak bu şirketler, güvenlik sektöründeki faaliyetlerinin dışında da iş yapan ve yaptıkları iş açısından farklılık gösteren yapılardır. Bunun açık anlamı, bir şirket sadece güvenlik hizmeti vermekle yetinmemekte; bunun yanı sıra başkaca sektörlerde de iş tutabilmektedir (Singer, 2003: 44-47).

ÖAGŞlerin sınıflandırılması kimi zaman kolay olmamaktadır. Zira sunmuş oldukları hizmetler farklılık gösterebilmekte; hatta net çizgilerle çalışma alanları ayıramayabilmektedir. Singer'ın da belirttiği üzere, birçok şirket kendisini 'güvenlik şirketi' olarak tanımlarken, aslında 'askeri şirket' hizmetleri vermekte ve bu hizmetlerin 'askeri sonuçları' olmaktadır (Singer, 2003: 90). Söz konusu bulanıklığı gidermek için 'mızrak' metaforu kullanılmaktadır. Buna göre, mızrağın en uç kısmında bizatihi muharip görevler üstlenen şirketler bulunmaktadır. Mızrağın ortalarına doğru gelindiğinde askeri danışmanlık şirketlerinin yer edindiğini görmekteyiz. Mızrağın sonuna gelindiğinde ise, askeri destek şirketlerini bulmaktayız (Singer, 2003: 93).

Tablo 2: ÖAGŞlerin, paralı askerlerden ayrıldıkları noktalar nelerdir?

<i>Organizasyon Açısından</i>	Kurumsal Yapıya Sahiptir
<i>Motivasyon Kaynağı Açısından</i>	Bireysel kazanç istencinden ziyade, kurumsal kazanç istenci vardır.
<i>Serbest Pazar Açısından</i>	Ticaret Hukukuna tabi yasal kurumlardır
<i>Faaliyet Alanları Açısından</i>	Birçok farklı hizmeti birçok farklı alıcıya ulaştırabilirler
<i>Askere Alım Açısından</i>	Kamuya açık ve profesyonel alım gerçekleştirirler
<i>Bağlantıları Açısından</i>	Başkaca kurumsal holdingler ve finansal pazarlar ile bağlantıları vardır.

Kaynak: Singer, (2003: 47).

Orta Doğu coğrafyasında meydana gelen tüm silahlı çatışmalarda ve çatışma sonrası yeniden yapılanma süreçlerinde, yukarıda bahsedilen üçlü sınıflandırmanın her birine haiz ÖAGŞleri görmekteyiz. Kimi zaman üç özelliğin de iç içe geçmesine tanık olurken, kimi zaman sadece muharip özelliklere sahip olan yapılar da görmekteyiz. Derinlikli bir tahlil için çalışmanın bu bölümünde, Orta Doğu

coğrafyasında faaliyet gösteren kimi şirketler ile faaliyette buldukları bölgeler mercek altına alınacaktır. Dönemsel olarak iki farklı zaman dilimine hitap edecek olan gelecek bölümde, savaşın özelleşmesinin çok boyutlu yapısına temas edilecektir.

2. ORTA DOĞU'DA MEYDANA GELEN SİLAHLI ÇATIŞMALAR VE ÖZEL ASKERİ VE GÜVENLİK ŞİRKETLERİ

Özel Askeri ve Güvenlik Şirketlerinin ortaya çıkışının felsefi nedenleri ile konjonktürel gerekçelerinin yanı sıra, ampirik olarak, söz konusu şirketlerin hangi silahlı çatışma alanlarında kullanıldığına değinilmesi gerekmektedir. Temelde söz konusu şirketler, güvenlik sorunsalının olduğu hemen her yerde görev alabilmekte ve faaliyet yürütebilmektedirler. Konumuz özelinde değerlendirildiğinde ise Orta Doğu coğrafyası, 11 Eylül saldırılarının akabinde yaşamış olduğu türbülans açısından ÖAGŞlerin etkin olabilmesi için gerekli verimli koşulları sağlamaktadır.

11 Eylül terör saldırıları dünya kamuoyunu derinden etkilemiş, teröre karşı savaşın önünü açmıştır. Bu minvalde, terör örgütlerine destek sağlayan ya da onlara sığınacakları bir liman görevi gören devletler muhtemel hedef olarak seçilmiş ve uluslararası hukukta kuvvet kullanımı kuralları tarihsel bir bükülmeye zorlanmıştır. Önceki Amerika Birleşik Devletleri Başkanı George W. Bush'un adıyla anılan Ulusal Güvenlik Strateji Belgesinde, kısacası Bush Doktrininde, kendisini bulan söz konusu anlayış, başta Orta Doğu devletleri olmak üzere birçok devletin siyasal ve ülkesel bütünlüğünün geri dönülemez bir dönüşüme uğrayacağı tarihsel kırılma noktasını temsil etmektedir.

İlk elde Afganistan ve akabinde Irak, ABD'nin teröre karşı açmış olduğu tek taraflı savaşta hedef olarak belirlenen ülkelerdi. Terör örgütlerine sağladıkları destek ve kitle imha silahı üretimi nedenleri ile yapılan operasyonlar, devlet aygıtının çökmesine ve devlet-dışı silahlı grupların hızla artmasına vesile olmuştur. Bu durumda ortaya ÖAGŞler için oldukça uygun hareket alanı, başka bir deyişle 'pazar' çıkmıştır. Gerek savaş esnasında gerekse savaş sonrası yeniden inşa sürecinde ÖAGŞler ciddi anlamda kullanılmıştır. Bu tespitin en bariz örneklerini ise Irak ve Afganistan işgalleri oluşturmaktadır.

Devlet dışı silahlı örgütlerin söz konusu şirketler ile temasının artmasında ise Arap Baharı olarak adlandırılan ve devrimler silsilesi ile merkezi devlet otoritelerinin yıkıldığı kanlı süreç etkili olmuştur. Libya, Suriye ve Yemen’de yaşanan iç savaşlar, Arap Baharı sürecinin kanlı yüzünü ortaya dökmüştür; değişik kanatlardan birçok yeni örgütün de ortaya çıkmasına vesile olmuştur. Ortaya çıkan yeni örgütlerin profesyonel eğitim alabilmeleri ve ekonomik bölüşümde pay dağıtımının sağlanabilmesi için yeni ilişki ağları kurulmuştur. Daha önce de belirtildiği üzere, ÖAGŞler, sadece güvenlik hizmeti veren kuruluşlar olmaktan ziyade başkaca sektörlerin organik uzantılarıdır aynı zamanda. Savaş sonrası bölüşüm ilişkilerinden pay almak için kurulan yeni ittifaklarda, devlet dışı örgütlerin varlığı yadsınamaz bir gerçek olarak durmaktadır. Sonuç olarak devletlerin yanı sıra devlet dışı örgütlerin de söz konusu şirketlere olan talebinde artış olmuştur.

Çalışmanın bu bölümünde, Arap Baharı öncesi ve sonrası olmak üzere iki ayrı dönemsellikten bahsedilecektir. İlk elde, 11 Eylül saldırıları sonrası meydana gelen Irak ve Afganistan askeri müdahaleleri ele alınacak ve bu çatışma evresinde faaliyette olan kimi ÖAGŞlere değinilecektir. İkinci olarak, Arap Baharı sonrası meydana gelen iç savaşlarda kullanılan ÖAGŞlere değinilecektir.

2.1. Özel Askeri ve Güvenlik Şirketleri: Irak ve Afganistan’daki Faaliyetleri

Irak savaşı gerek savaşın kendisi gerekse savaş sonrası yeniden yapılanma süreci ile Özel Askeri ve Güvenlik Şirketlerinin en fazla yer aldığı vakadır (Palou-Loverdos, Armendariz, 2011: 31). Bu şirketler, Irak savaşı örneğinde olduğu üzere, herhangi bir ordunun uzantısı gibi görev yapabilmektedir. Örneğin, savaş esnasında askeri lojistik destek (bunların arasında istihbarat toplamak, eğitim faaliyetleri ve muhabere gibi faaliyetler bulunmaktadır) hizmetleri sunabilmektedirler (Zabçı, 2007: 7). Bunun yanı sıra, ordu mensuplarının ya da devlet görevlilerinin kişisel güvenliğini de sağlamak için görevlendirilebilmektedirler. Özellikle George W. Bush’un savaşın bitimini ilan ettiği 2003 yılından sonra Irak’ta faaliyette bulunan şirket sayısında hızlı bir artış meydana gelmiştir. Irak’ta bulunan her türden yapı (bunlar arasında medya kuruluşları, uluslararası örgütler, hükümetler ve ticari teşebbüsler bulunmaktadır)

*Orta Doğu'da Devlet Dışı Aktör Olarak Özel Askeri
ve Güvenlik Şirketleri*

gerek kişisel gerekse kurumsal güvenliklerini sağlamak için Özel Askeri ve Güvenlik Şirketleri ile sözleşme imzalamışlardır (Palou-Loverdos, Armendariz, 2011: 31). Kamusal otoritenin ortadan kalkmasıyla merkezi devlet yapılanmasının güvenliği sağlayamaması ve ABD güçlerinin doğrudan güvenliği tesis etmemesi söz konusu güvenlik şirketlerine ilgiyi artırmış ve bu şirketleri bir nevi zorunlu kılmıştır (Palou-Loverdos, Armendariz, 2011: 31).

Benzer bir durum Afganistan için de geçerlidir. 12 Eylül 2001 sabahı dönemin CIA Direktörü George Tenet, İkiz Kulelere saldırıların El-Kaide terör örgütü tarafından yapıldığını ve bu terör örgütünün Afganistan tarafından himaye edildiğini bildiriyordu (Westra, 2007: 133-134). Yukarıda da belirtildiği üzere, Afganistan'a yapılacak bir saldırının temel dayanağı, Afganistan'ın terör örgütlerine hamilik yapması savı idi. Bu ortam dâhilinde Afganistan müdahalesi hayata geçiyor; ÖAGŞler için yeni bir pazar doğuyordu. Irak işgalinde de tanık olduğumuz birçok askeri faaliyet, söz konusu şirketler tarafından yerine getiriliyor; adeta savaşın özelleşmesinin denemesi yapılıyordu.

Gerek Irak'ta gerekse Afganistan'da söz konusu şirketlerin ziyadesiyle kullanılmasında, ABD ordusunun masraflarının azaltılması istenci başta gelmektedir (Zabçı, 2007: 7). Ne var ki Özel Askeri ve Güvenlik Şirketlerine ayrılan bütçenin büyüklüğü bu savı boşa çıkarmış görünmektedir. Örneğin, sadece Blackwater isimli şirketin 2001 ile 2006 yılları arasında ABD hükümeti ile yapmış olduğu kontratların bedeli 1 milyar dolardan fazladır (Memorandum, 2007: 3). Blackwater'ın çatışma sahalarında faaliyet gösteren tek şirket olmadığı düşünülünce, ÖAGŞlere ayrılan bütçenin büyüklüğü ortaya çıkmaktadır. 2008 yılında yayımlanan bir rapora göre, sadece Irak'ta elli (50) dolayında askeri şirket otuz bin (30.000) sözleşmeli askeri ya da çalışanı ile görev yapmaktadır. Bu şirketlerin müşterileri arasında hükümetler, özel şirketler ve Birleşmiş Milletler gibi kimi uluslararası örgütler de bulunmaktadır (Elsea, Schwartz, Nakamura, 2008: *passim*). Bu rapor ÖAGŞlerin savaş sonrası yeniden yapılanma sürecinde de son derece etkili olduklarını göstermektedir.

Söz konusu şirketlerin bu denli yoğun kullanılmasının bir diğer nedeni ise, siyasi riskleri en aza indirmek ve siyasal baskıyı minimize etmektir (Zabçı, 2007: 7). Savaş alanlarında verilecek kayıplarda, şirket personeli ile ordu mensubunun yaratacağı ahlaki

sarsıntı ve kamuoyu baskısı bir olmamaktadır. ABD özelinde konuşulduğunda, şirket personellerinin çatışma sahalarında hayatlarını yitirmeleri kamuoyu nezdinde çok daha düşük tepkilere neden olmaktadır. Devletler için olumlu olabilecek tüm bu unsurların yanı sıra, söz konusu şirketler yapmış oldukları insan hakları ihlalleri ve aşırı kuvvet kullanımı gibi olumsuzluklarla da anılmaktadırlar. Bu şirketlerin başında Blackwater isimli Özel Askeri ve Güvenlik Şirketi gelmektedir.

564
IJSI 13/2
Aralık
December
2020

Bu şirketler devlet bürokrasisinde sahip oldukları etki sayesinde lobi faaliyetleri yapabilmekte ve hatta devletlerin politikalarına da etki edebilmektedirler. Örneğin Erik Prince (Blackwater kurucusu) ve Stephen A. Feinberg (DynCorp'un sahibi) 2017 yılında Afganistan'da konuşlu ABD ordu birliklerinin sayısının azaltılması ve bunların yerini Özel Askeri ve Güvenlik Şirketlerinin almasını öneren bir görüşmeyi dönemin ABD Başkanı Donald Trump ile yapmışlardır (Manson, 2017: *passim*). Bunun açık anlamı, çatışmanın ve güvenlik sorunlarının olduğu hemen her yer ve her zaman söz konusu şirketler için uygun birer pazar konumundadır. Her ne var ki söz konusu şirketler de yapmış oldukları insan hakları ihlalleri nedeniyle oldukça kötü bir üne sahiptirler. Bu yüzden Avant'a göre, Afganistan'da Özel Askeri ve Güvenlik Şirketlerinin sayısının artırılması olasılığı, mevcutta kırılgan olan ABD-Afganistan ilişkilerini daha da zor duruma düşürebilir ve geçmişten gelen kötü hatıraların yeniden yaşanmasına sebebiyet verebilir. Bunda, söz konusu şirketlerin ticari kaygularla hareket etmesi etkin rol oynamaktadır (2018: *passim*). Bu bağlamda, bazı önemli ÖAGŞler aşağıda tanıtılmaya çalışılmaktadır.

2.1.1. Blackwater:

Blackwater Erik Prince isimli eski bir ABD Deniz Komandosu tarafından 1998 yılında kurulmuştur. Bu şirket kişisel koruma hizmetleri, K-9 hizmetleri, konvoy ve bina koruma hizmetleri gibi birçok hizmeti müşterilerine sunabilmektedir (Memorandum, 2007: 3). Erik Prince ve Blackwater, siyaseten izole edilmiş ve sadece askeri faaliyet yürüten bir tüzel kişilik değildir; aksine siyasetin daima ortasında olmuş ve lobi faaliyetleri yürütmüş bir yapıdır. Örneğin, Erik Prince'in ciddi şekilde Cumhuriyetçileri desteklediği ve bu sayede hükümetten hatırı sayılır sözleşmeler kazandığı vakıadır (Scahill, 2007: 65-88). Irak ve Afganistan'da faaliyet yürüten şirket, birçok skandala da bulaşmış ve buna müteakip ismini değiştirmek

zorunda kalmıştır. Bunlar arasında, 2007 yılında yürütmekte oldukları bir konvoy güvenliği görevinde, Bağdat'ın dokuz yönetsel bölgesinden birisi olan Mansur bölgesine bağlı Nisoor meydanında, 17 Iraklı sivilin ölümüyle sonuçlanan aşırı güç kullanımı bulunmaktadır. Konvoyun güvenliğinin tehlikede olduğunu düşünen Blackwater personelinin rastgele yapmış olduğu ateş sonucu sivillerin ölmesi, gözleri bu şirketlerin üzerine çevirmiştir (Güneş, 2013: 41).

Blackwater isimli Özel Güvenlik Şirketi, 2005 ile 2007 yılları arasında sadece Irak'ta 195 aşırı güç kullanımı olayına karışmış ve bu olayların büyük bir çoğunluğunda ilk kurşunu atan taraf olmuştur (Memorandum, 2007: 1-2). Örneğin 2006 yılında, Irak Başkan yardımcılarında Adil Abdül Mehdi'nin⁶ yakın korumalarından olan Rahim Halif, görevde olmayan bir Blackwater çalışanı tarafından (Andrew Moonen) vurularak öldürülmüştür (Scahill, 2007: 10).

2.1.2. DynCorp International ve PAE Government Services Incorporated

1946 yılında kurulan DynCorp, Kolombiya'dan Haiti'ye kadar birçok farklı coğrafyada faaliyette bulunmuştur (DynCorp International, 2018: *passim*). Bosna'da ise ABD adına Uluslararası Barış Gücüne polis memuru sağlamış ve bir nevi Birleşmiş Milletler adına görev yapmıştır. Bosna'daki görevleri sırasında kimi DynCorp personelinin yasadışı kadın ticaretine karıştıkları da raporlarda yer almıştır (Human Rights Watch, 2002: *passim*). Tüm bunlara rağmen söz konusu şirket, Irak'ta ABD tarafından Irak polis gücünün eğitilmesi görevinin yerine getirmesi için kiralanmıştır (Zabçı, 2004: 35). Afganistan'da da görev yapmış olan söz konusu şirket, ABD Savunma Bakanlığı (Pentagon) tarafından yeni sözleşmeler ile ödüllendirilmektedir.

DynCorp gibi PAE'nin de tarihi eskilere uzanmaktadır. 1955 yılında kurulan şirket, dünya çapında 60 ülkede ve 20 bin civarında çalışanıyla faaliyet yürütmektedir. Şirketin en temel özelliği, devam eden operasyonlara kalıcı destek sağlamasıdır. Bunlar arasında

⁶ Irak'ın yeni Cumhurbaşkanı Berham Salih, Abdül Mehdi'yi yeni Başbakan olarak atamıştır (Chulov, 2018: *passim*).

havacılık faaliyetleri, kapasite geliştirme, ileri teknoloji ürünlerin geliştirilmesi, eğitim faaliyetleri ve benzeri unsurlar bulunmaktadır (PAE, 2018: *passim*)

Afganistan savaşının başından bu yana ABD ordusu Özel Askeri ve Güvenlik Şirketlerini kullanmakta ve çoğu zaman özel sözleşmeli askerlerin sayısının ABD ordu mensuplarının sayısını geçtiği de görülmektedir. Buna göre, 2018 yılında ABD Savunma Bakanlığı tarafından yayımlanan ve ABD Savunma Bakanlığı'nın sözleşme imzaladığı Özel Askeri ve Güvenlik Şirketlerinin personel sayısını gösteren tablosuna göre sadece Afganistan'da toplamda 26,922 sözleşmeli personel bulunmaktadır. Bunların 10,128'i ABD vatandaşı ve 10,527'si ise üçüncü ülke vatandaşlarından oluşmaktadır. Afganistan vatandaşı 6,267 kişi de söz konusu şirketler adına görev yapmaktadır (Department of Defence Documents (a), 2018: *passim*).

Afganistan'da faaliyet gösteren şirketler arasında en yüksek gelire sahip olan şirket DynCorp International Limited Liability Corporation isimli şirkettir. ABD bütçesinden Afganistan'ın yeniden inşası için ayrılan yaklaşık 4 milyar dolarlık kısmın %69 gibi yüksek bir oranını (2.8 milyar dolar) sadece DynCorp isimli şirket elde etmiştir. Yapmış olduğu faaliyetler arasında en dikkat çeken ve görev tanımı ile en uyumlu olanı Afgan güvenlik güçlerinin eğitilmesi faaliyetleridir. Bunların dışında, Afgan polis kuvvetlerinin ekipman ihtiyaçlarının temini ve polis güçlerinin alt yapısal gelişiminin sağlanması görevlerini de yerine getirmektedir. PAE isimli şirket ise, DynCorp'un ardından Afganistan'ın yeniden yapılanması için ayrılan bütçeden en fazla pay alan (598 milyon dolar) ikinci şirkettir. Bu şirket de DynCorp gibi yerel polis ve askeri güçlerin eğitilmesi gibi faaliyetlerde bulunmaktadır (Office of Special Projects, 2014: 3).

2.1.3. L3-Titan ve CACI

Özel Askeri ve Güvenlik Şirketlerinin faaliyet alanları arasına hapisanelerin sevk ve idaresi de girmektedir. Ne var ki hapisaneler gibi kimi özel bölgeler birçok uluslararası sözleşmeye konu olmuş ve harp esirleri de dâhil olmak üzere tutukluların insanca yaşam standartlarının sağlanması hususunda devletlere birincil sorumluluk yüklenmiştir. Bu yüzden hapisanelerin Özel Askeri ve Güvenlik Şirketi personeli tarafından sevk ve idare edilmesi hem hukuken hem

de ahlaken sakat bir durumdur. Bu durumun en bariz örneğini Irak'ta konuşlu Ebu Gureyb hapishanesi ve orada yaşanan insanlık suçları oluşturmaktadır. Söz konusu hadiselerin merkezinde ise L3-Titan ve CACI isimli şirketler ve onların personelleri bulunmaktadır.

CACI isimli Özel Güvenlik Şirketi ile ABD Savunma Bakanlığı 2003 yılında, Iraklı esir ve tutukluların sorgulanması ve istihbarati bilgiler elde edilip ABD makamları ile paylaşılması hususunda 19,9 milyon dolarlık bir kontrat yapmıştır (Lovewine, 2014: 83). CACI isimli şirket ile Iraklı tutuklu ve esirlerden istihbarat elde edilmesi hususunda yapılan sözleşmeye ek olarak ABD ordusu, L3-Titan isimli şirket ile dilbilimsel istihbarat paylaşımı (iyi derecede Arapça tercüme ve istihbarati faaliyet) temelinde anlaşmaya varmıştır. Bu işlem için ABD ordusu 657 milyon dolarlık ödemeyi gerçekleştirmiştir (Lovewine, 2014: 83). Söz konusu şirketlerin göreve başlamasını müteakip bir yıl sonra Ebu Gureyb hapishanesi skandalı olarak bilinen fotoğraflar kamuoyunun gündemine gelmiştir. Elbette ki böyle bir skandal etik açıdan söz konusu şirketleri sorgulanır hale getirmiş ve Özel Askeri ve Güvenlik Şirketleri bağlamında devletlerin uluslararası haksız fiillerinden meydana gelen sorumluluğu olgusunu yeniden tartışmaya açmıştır.

2.1.4. Erinys

Irak işgalinin başından bu yana Irak'ta görev yapmakta olan bir başka güvenlik şirketi ise Erinys'tir. Birleşik Krallık Merkezli kurulan şirket geniş bir yelpazede hizmet vermekte ve kişisel korumadan kurumsal koruma hizmetlerine kadar birçok farklı faaliyeti yerine getirebilmektedir. Şirketin Irak birimi, Irak Ticaret Bakanlığı ve Irak İç İşleri Bakanlığı tarafından lisanslandırılmış Özel Güvenlik Şirketi olarak faaliyet göstermektedir. Irak özelinde değerlendirildiğinde Erinys'in ayırt edici özelliğinin petrol havzalarının ve şirketlerinin koruma görevlerini üstlenmesi olduğu görülmektedir. Bu durum da Özel Askeri ve Güvenlik Şirketlerinin karmaşık iktisadi ve politik ilişkilerin bir parçası olduğu gerçeğini ortaya koymaktadır (Eriyans Iraq, 2018: *passim*).

2.2. Arap Baharı ve Özel Askeri ve Güvenlik Şirketleri: Libya, Suriye ve Yemen Örnekleri

Arap Baharı süreci Özel Askeri ve Güvenlik Şirketleri açısından uygun pazar koşulları oluşturmuş ve birçok şirket gerek devrimler sürecinde gerekse devrim sonrası yeniden yapılanma döneminde aktif rol almışlardır. Bu bölümde üç örnek ülke üzerinden -Libya, Suriye ve Yemen- Özel Askeri ve Güvenlik Şirketlerinin etki alanları tartışılacaktır. Bu bölümde ilk olarak hedeflenen, ÖAGŞlerin her türlü yapı ile sözleşme imzalayabilme potansiyelinin olduğunun gösterilmesidir. Başka bir deyişle gerek Libya'da gerekse Suriye ve Yemen'de, çatışmalara taraf olan kesimlerin çeşitliliği göz önüne alındığında, söz konusu şirketlerin etki alanları apaçık ortaya çıkmaktadır. İkinci olarak, çatışma alanlarında faaliyet gösteren şirketlerin menşeinin çeşitliliğinin gösterilmesi hedeflenmektedir.

568

IJSI 13/2
Aralık
December
2020

Libya iç savaşı NATO önderliğindeki koalisyonun Libya'nın 42 yıllık lideri Muammer Kaddafi güçlerine karşı yürüttükleri bombardıman neticesinde yerel güçlerin mevzi kazanması ve Kaddafi'nin yakalanıp öldürülmesi ile son buldu (Güneş, 2018: 263-291). İç Savaş süreci ve akabinde Libya'da düzen tesis çabalarında Özel Askeri ve Güvenlik Şirketleri'nin rol oynadığına şahit olmaktayız. NATO bombardımanı sırasında Libya'ya gönderilen Özel Kuvvetler mensuplarının görevleri arasında, bombardımana katılacak birliklere hedef tayini ve isyancı gruplar ile koalisyon güçleri arasındaki bağlantının sağlanması bulunmaktaydı. Ancak, ne kadar sayıda Özel Kuvvet mensubunun Libya'da konuşlandığı, bu birliklerin ne kadarının Özel Askeri ve Güvenlik Şirketlerine bağlı birlikler olduğu net olarak bilinmemektedir (Warburg, 2013: 313).

Bu bilinmezlik sarmalına rağmen kimi olay ve olgular, Özel Askeri ve Güvenlik Şirketleri'nin Libya'da bulunduğuna işaret etmektedir. Bunlardan bir tanesi, 2011 yılında Bingazi sınırları içerisinde öldürülen bir Fransız vatandaşının bağlantılarıdır. Buna göre, Fransa menşeli bir Özel Güvenlik Şirketi olan Secopex'in yöneticilerinden birisi olan Pierre Marziali, Kaddafi karşıtları ile şirketi adına görüşmelerde bulunmak üzere gittiği Libya'da vurularak öldürülmüştür (Fahim ve De La Baume, 2011: passim). Liu'ya göre söz konusu olayın da gösterdiği üzere, Secopex isimli Fransa merkezli

*Orta Doğu'da Devlet Dışı Aktör Olarak Özel Askeri
ve Güvenlik Şirketleri*

Özel Güvenlik Şirketi çoktandır Libya'da görevler üstlenmekteydi (2011: 315).

Fransa'ya ek olarak ABD ve İngiltere de Libya'da özel Askeri ve Güvenlik Şirketlerinin kullanılmasını tartışıyorlardı. İngiltere'ye göre, çatışma alanında konuşlu Kaddafi karşıtı güçlerin profesyonellikten uzak, organize olamayan ve eğitimsiz hallerinin giderilmesi gerekmektedir. Silahlandırılması öngörülen yukarıdaki özelliklere sahip isyancıların, silahlandırılrsa dahi, bu silahları gerektiği gibi kullanamayacakları ve Kaddafi kuvvetleri karşısında başarı sağlayamayacakları endişesi bulunmaktaydı. Bu sorunun giderilmesi için önerilen yöntemlerden bir tanesi, Özel Askeri ve Güvenlik Şirketlerinin Libya'da konuşlanması ve isyancı gruplara gerekli desteği sağlaması yönündeydi (Wintour, 2011: *passim*).

Savaş sonrası Libya ise, Reuters'e göre, Özel Askeri ve Güvenlik Şirketleri için 'altın madeni' işlevi göreceğe benziyordu (Reuters, 2011: *passim*). Irak'ta da adına rastladığımız Birleşik Krallık merkezli Özel Güvenlik Şirketi olan Erinys aracılığıyla yine Birleşik Krallık merkezli petrol şirketi olan Heritage, Libya Ulusal Geçiş Hükümeti'ne, petrol sahalarının güvenliğinin sağlanması hususunda talepte bulunmuşlardı (Brower, 2011: *passim*). Özel Askeri ve Güvenlik Şirketlerinin faaliyetleri günümüzde de devam etmektedir. Yukarıda verilen örneklerin aksine, Rusya gibi ülkeler de kendi şirketleri aracılığıyla Libya iç siyasetinde yer edinmeye gayret etmektedirler.

Rusya'nın ilgisi genel olarak Afrika kıtasına yöneliktir. Sudan, Orta Afrika Cumhuriyeti ve Libya gibi Afrika devletleri, Rusya'nın muhtemel yeni askeri stratejisi içerisinde ilk adımlar olarak kodlanabilir. Örneğin, Rus Özel Askeri ve Güvenlik Şirketi olan Wagner (Dimitry Utkin tarafından kurulmuştur), 2014 yılında Ukrayna'daki faaliyetlerinden dolayı dünya kamuoyunun dikkatini çekmiştir. Genel manada Sudan, Orta Afrika Cumhuriyeti ve Suriye'de faaliyet gösteren söz konusu şirket, 2018 yılı içerisinde Libya'da da faaliyet göstermek için girişimlerde bulunmuştur. Genel anlamda yerel kolluk kuvvetlerinin eğitilmesi çerçevesinde faaliyet yürüten söz konusu oluşum, esas itibarıyla Rus dış politikasının bir uzantısı olarak da kodlanmalıdır (Brown, 2018: *passim*; Hauer, 2018: *passim*).

569

IJSI 13/2
Aralık
December
2020

Kaddafi'nin (20 Ekim 2011 yılında yakalanarak öldürülmüştür) devrilmesinin ardından Libya kanlı bir iç savaşa sürüklenmiştir. Bu savaşın taraflarından birisi milliyetçi ve seküler olarak kodlanabilecek olan *General Halife Haftar* komutasındaki Tobruk merkezli oluşumdur. Rusya'nın söz konusu oluşuma olan desteği sadece ticari kaygılarla açıklanabilecek kadar sığ değildir. Rusya'nın genel dış siyasetinin bir uzantısı olan ve politik duruşunu göstermesi bakımından manidar olan söz konusu destek, bir başka dış politik kırılmanın da işaretidir. Rusya söz konusu askeri destekleri Özel Askeri ve Güvenlik Şirketleri aracılığıyla gerçekleştirmekte ve bu şirketler Rus dış siyasetinin yeni ama güçlü unsurları olarak ortada durmaktadır.

2017 yılının Mart ayında Rus askeri birliklerinin Libya'nın doğu sınırına yakın Mısır'da konuşlu *Sidi Barrani* hava üssüne iniş yaptıkları ve Libya'da varlık göstermeye başladıklarına dair haberler çıkmıştır. Rus yetkililer bu haberleri derhal yalanlamışlardır. Ancak, Rusya menşeli bir Özel Askeri ve Güvenlik Şirketi olan RSB-Group'un Genel Müdürü, Oleg Krinitsyn, resmi bir sözleşme uyarınca çalışanlarının Bingazi'de mayın tarama ve temizleme faaliyetleri yürüttüklerini söylüyor ve herhangi bir çatışma içine girmediklerini de ekliyordu (Felgenhauer, 2017: *passim*). Ne var ki Rusya, Özel Askeri ve Güvenlik Şirketleri aracılığıyla çatışmalara ve çatışma sonrası yeniden yapılanma süreçlerine müdahil olmaya başlıyordu.

Arap Baharının etkilerini en derinden yaşayan bir diğer devlet ise Suriye'dir. Rus askeri varlığının Suriye rejimi ile doğrudan muharip faaliyetler yürüttüğü de vaki'dir. Buradaki esas nokta, Rus askeri varlığının ne kadarının doğrudan Rusya ordu birliklerine bağlı askerlerden oluştuğunun tespitidir. Buna göre, yukarıda da belirtilen Wagner isimli oluşum, Suriye'de Devlet Başkanı Beşşar Esad ve Esad yanlısı gruplarla birlikte muharebelere katılmakta ve doğal olarak kayıplar da vermektedirler. 2016 yılında Palmira antik kentinin olduğu bölgenin IŞİD'ten geri alınmasında Wagner'in dahli bulunmaktadır (Avramov, Trad, 2018: *passim*). Wagner'in yanı sıra başkaca gruplar da Rusya ve Suriye tarafında çatışmalara katılmışlar ve güvenlik hizmetleri sunmuşlardır. Bunlardan en bilineni *the Slavonic Corps*'tur. The Slavonic Corps, Rusya menşeli bir özel güvenlik şirkettir. Bu şirket Suriye'de faaliyet göstermiştir. Suriye'de buldukları sırada, çok önemli enerji sahalarının korunmasını üstlenecekleri kendilerine bildirilen 267 kişilik grup, görev tanımlarının aksine söz konusu enerji sahalarının cihatçı gruplardan

*Orta Doğu'da Devlet Dışı Aktör Olarak Özel Askeri
ve Güvenlik Şirketleri*

geri alınması görevine yönlendirilmişlerdir. Deyrizor, Hama ve Halep'te çatışmalara katıldıkları raporlanmıştır (Gürcan, 2017: *passim*). Başarısızlıkla sonuçlanan bu girişime rağmen Rus dış siyasetinde Özel Askeri ve Güvenlik Şirketlerinin yeri değişmemiştir (Miller, 2014: *passim*).

Bir diğer paralı asker grubu ise *Turan Group*'tur. Orta Asya kökenlilerden oluşan bu grup, Suriye'de faaliyet gösteren ve doğrudan muharip saflarda yer alan kişilerdir. Her ne kadar Rusya ile doğrudan bağı olduğu iddia edilse ve Rusya tarafından eğitimleri sağlansa da Rusya tüm bu şirketlerin ya da grupların sorumluluğundan kaçınmaktadır. Zira Wagner grup gibi tüm birimler Rusya dışı merkezlerden ticari izin almışlar ve Rusya ile hukuken doğrudan bağ kurmamışlardır. Dikkat edilirse 7 Şubat 2018 tarihinde ABD savaş uçakları tarafından gerçekleştirilen ve rejim yanlısı askerlerin ölümü ile sonuçlanan saldırıda, Rus askerlerinin de öldürüldüğü gündeme gelmişti. Bu durumda Rusya ile ABD arasında savaşa varacak bir çatışma ortamı doğmamasında ölen Rusların doğrudan Rus ordusu mensubu olmamaları, aksine Suriye'de faaliyet gösteren Özel Askeri ve Güvenlik Şirketi personeli olması etkin rol oynamıştır (BBC News, 14 Şubat 2018: *passim*).

Yukarıda Irak hususunda belirttiğimiz üzere, Irak ve Suriye'de Nisan 2018 tarihinde toplamda 5.508 sözleşmeli Özel Askeri ve Güvenlik Şirketi personeli bulunurken, bu sayı Temmuz 2018 tarihinde 5.323'e düşmüştür (Department of Defence Documents (b), 2018: *passim*). Dikkat edilirse bu sayı hem Irak'ta hem de Suriye'de bulunanları kapsadığı için, Suriye'de konuşlu personelin 2018 yılı itibariyle tam sayısı karanlıkta kalmaktadır. Tam sayıları bilmenin mümkün olmadığı bu durumda bir önceki raporu dikkate alarak yaklaşık bir sayı ortaya koyulabilir. Buna göre, Savunma Bakanlığı'nın Ocak ayını içeren raporunda, sadece Irak'ta konuşlu 4.927 Özel Askeri ve Güvenlik Şirketi personelinin bulunduğu belirtilmektedir (Department of Defence Documents (c), 2018: *passim*). Bu sayıyı, Nisan raporunda bulunan Irak ve Suriye'de konuşlu Özel Askeri ve Güvenlik Şirketi personeli sayısından düşünce ortaya çıkan sayının sadece Suriye'de konuşlu personel sayısını göstermesi muhtemeldir. Keza Nisan ayı verilerine göre, Irak ve Suriye'de görev yapan ÖAGŞ personel sayısında yüzde 11,7'lik bir artış göze çarpmaktadır. Buna müteakip, ABD vatandaşı olan personel sayısında da yüzde 3'lük bir

571

IJSI 13/2
Aralık
December
2020

artış bulunmaktadır. Yerel halktan görev yapan personel sayısında da yüzde 14'lük bir artış ortadadır (Rempfer, 2018: *passim*).

Benzer bir durum Yemen için de geçerlidir. 2011 yılında Devlet Başkanlığının Ali Abdullah Saleh'ten Abdrabbuh Mansour Hadi'ye geçişiyle Yemen'de sorunlar ivme kazanarak artmıştır. 2014 Eylül'üne gelindiğinde ise Husilerin başlatmış olduğu ayaklanma ülke sathına yayılmış ve Yemen kanlı bir iç savaşın pençesine düşmüştür. Yemen'de yaşananlar zamanla "vekâlet savaşlarının" (proxy wars) en tipik örneklerinden birisini oluşturacak bir şekil almış; bölge ülkeleri Yemen krizine gerek doğrudan gerekse dolaylı olarak müdahil olmuşlardır. Bunlardan en bariz olanı Suudi Arabistan'ın Husilere karşı Mansour Hadi güçlerini desteklemesidir. Birleşik Arap Emirlikleri (BAE) de Yemen krizinde rol alan devletlerden birisidir. Konumuz açısından değerlendirildiğinde, BAE deneyimi zihin açıcı olabilir (BBC News, 30 Ocak 2018: *passim*).

572

IJSI 13/2
Aralık
December
2020

2011 yılında BAE, Blackwater (daha sonraları isim değiştirerek *Academi* olan) kurucusu Erik Prince ile iç güvenliğin sağlanması için gerekli olan eğitim hizmetinin verilmesi amacıyla bir sözleşme imzaladı. Ulutaş'a göre BAE, Erik Prince aracılığıyla bir milis güç oluşturmakta ve bu güç ile rejime yönelik hareketleri bertaraf etmeyi düşünmekteydi. Dışarıda ise muhtemel müdahalelere insan kaynağı yaratmak istencindeydi (Ulutaş, 2017: *passim*). Zira İnsan Hakları İzleme Örgütü, Birleşik Arap Emirlikleri'ni Yemen'de gizli sorgu merkezleri kurmakla ve bu merkezlerde işkenceler yapmakla suçlamaktadır (Middle East Monitor, 2017: *passim*). Yapıldığı iddia edilen söz konusu insan hakları ihlallerinin, yabancı paralı askerler eliyle gerçekleştirildiğine yönelik ciddi bulgular da bulunmaktadır (Isenberg, 2018: *passim*). 2016 yılına gelindiğinde ise daha önce bahsedilen DynCorp isimli şirketin, BAE ile 3 milyar dolarlık bir antlaşma yaptığı ve Blackwater (*Academi*) isimli şirketin yerini aldığı gündeme gelmiştir (Russia Insider, 2016: *passim*). DynCorp'un görevleri arasında, BAE adına Yemen'de askeri faaliyetlerin organize edilmesi, eğitim ve istihbarat alanlarında faydalanılması gibi birçok unsur bulunmaktadır.

Sonuç olarak, çatışmanın olduğu her yerde Özel Askeri ve Güvenlik Şirketlerini görmemiz, savaşın değişen doğası gereği kaçınılmazdır. Orta Doğu coğrafyası da uzun yıllardır içinde bulunduğu çatışma ortamı gereği, söz konusu şirketlere ve bu şirketleri kullanan

devletlere, politik manevra alanı sağlamasından dolayı, vazgeçilmez birer unsur olarak dünya siyasi tarihinde yerlerini almaktadırlar.

SONUÇ

Bu çalışmada, özellikle Soğuk Savaş sonrası dönemde silahlı çatışma alanlarının vazgeçilmez unsurları haline gelen Özel Askeri ve Güvenlik Şirketlerine değinilmiştir. Devletlerin asker sayılarını azaltması ve teknoloji yoğun alanlara yatırım yapmaları, Özel Askeri ve Güvenlik Şirketlerinin hızla büyümesine ve gelişmesine vesile olmuştur. Ordularda görev yapan deneyimli askerlerin terhis edilmesi, söz konusu şirketlere personel teminini kolaylaştırmış; teknolojik silahların savaş alanlarında kullanılması ihtiyacı da profesyonelleşmiş yapıları gerekli kılmıştır. Ayrıca, geleneksel savaş tanımı değişime uğramış; iç savaş ve çatışmaların sayısı eskiye nazaran hızlı şekilde artmıştır. Böylelikle, neo-liberalizmin de getirisi olarak, dış alım (outsourcing) yoluyla askeri faaliyetlerin yerine getirilmesi düşünsel altyapısı, görece sağlam bir zemine oturtulmuştur. Bugün tüm coğrafyalarda söz konusu şirketlerin varlığına şahit olmaktayız.

Eldeki çalışma, ÖAGŞleri tanımlamaya çabalarken, modern devletin ayırıcı unsuru olarak lanse edilen, 'meşru şiddet kullanma tekeline sahiplik savını' sorguya açmaktadır. Bunu yaparken, devletlerin tarih boyunca sadece çok kısa bir zaman diliminde yurttaşlardan kurulu ulusal ordulara yaslandıklarını, tarihin geniş bir bölümünde *ad hoc* yapılara ve paralı askerlere rastlandığını ileri sürmektedir. Böylelikle modern devletin 'kuvvet kullanma üzerindeki tekel olma iddiasının' aslında 'kuvvet kullanmanın düzenlenmesi üzerinde tekel olmak iddiası' seviyesine indiği savlanmaktadır. Bunda savaşların ve savaş sonrası yeniden yapılanma süreçlerinin ayrılmaz bir parçası halini alan ÖAGŞler önemli rol oynamaktadırlar.

Çalışmanın ikinci bölümünde ise, Orta Doğu coğrafyası örnek alınarak, ÖAGŞlerin varlıkları ve etkinlikleri örneklendirilmiştir. Bu yapılırken 11 Eylül terör saldırılarının açmış olduğu yeni dönem ile Arap Baharı sonrası ortam temel alınmıştır. 11 Eylül saldırılarının akabinde ABD yönetimi Afganistan ve Irak'a tek taraflı askeri müdahalelerde bulunmuştur. Özellikle Irak müdahalesi, Özel Askeri ve Güvenlik Şirketlerinin en yoğunlukla kullanıldığı çatışma

sahasıdır. Devam eden bölümde ise, Arap Baharı olarak adlandırılan süreçte iç savaş yaşamış üç ülke -Libya, Suriye ve Yemen- ele alınmış ve bu coğrafyalarda faaliyet gösteren ÖAGŞlere ışık tutulmaya çalışılmıştır.

Sonuç olarak, güvenlik sorununun var olduğu her alanda söz konusu şirketlere ihtiyaç duyulduğu kayda geçirilmelidir. Ayrıca bu şirketlerin sadece güvenlik hizmetleri sunmakla kalmayıp, farklı sektörler ile olan yakın bağları da vurgulanmalıdır. Tüm bu karmaşık yapı içerisinde ÖAGŞler, siyaseten de faydalı enstrümanlar olarak baskı ve çıkar grubu hüviyetine de bürünmüşlerdir. Bunun açık anlamı, politik ve askeri düzlemde ÖAGŞlerden faydalanılmaya devam edileceğidir.

574

IJSI 13/2
Aralık
December
2020

*Orta Doğu'da Devlet Dışı Aktör Olarak Özel Askeri
ve Güvenlik Şirketleri*

KAYNAKÇA

Buzan, B. (2012). "Askeri Güvenliğin Değişen Gündemi", Aydın, Mustafa; Brauch, Hans Günther; Çelikpala, Mitat; Spring, Ursula Oswald; Polat, Necati (Der.). *Uluslararası İlişkilerde Çatışmadan Güvenliğe*, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 323-338.

Clive, W.; Dave, W. (2005). "Contracting Out War? Private Military Companies, Law and Regulation in the United Kingdo". *International and Comparative Law Quarterly*, 54(3), 651-689.

Cockayne, J. (2008). "Regulating Private Military and Security Companies: The Content, Negotiation, Weaknesses and Promise of the Montreux Document". *Journal of Conflict and Security Law*, 13(3), 401-428.

Çalkıvık, A. (2014). "Soğuk Savaş ve Sonrası Güvenlik Siyaseti", Balta, Evren (Der.). *Küresel Siyasete Giriş: Uluslararası İlişkilerde Kavramlar, Teoriler, Süreçler*, İstanbul: İletişim Yayınları, 281-302.

Del Prado, J. L. G. (2008). "Private Military and Security Companies and the UN Working Group on the use of Mercenaries". *Journal of Conflict and Security Law*, 13(3), 429-450.

Desai, D. (2005). "Have Your Cake and Eat It too: A Proposal for a Layered Approach to Regulating Private Military Companies". *University of San Francisco Law Review*, 39(4), 825-871.

Fukuyama, Francis (1992). *The End of History and the Last Man*. New York: The Free Press.

Güneş, Burak (2013). *Private Military/Security Companies International Law and State Responsibility: Blackwater and Middle East*. Saarbrücken: Lambert Publishing House.

Güneş, Burak (2018). "Libya İç Savaşı ve Kriz Yönetimi". *Güvenlik Bilimleri Dergisi*, 7(2), 263 - 291.

Heywood, A. (2016). *Siyasetin ve Uluslararası İlişkilerin Temel Kavramları*. Ankara: BB101.

Hobbes, T. (1998). *Leviathan*. Gaskin, J. C. A. (Ed.). Oxford: Oxford University Press.

Hofmann, C.; Schneckener, U. (2011). "Engaging Non-State Armed Actors in State and Peace Building Options and Strategies". *International Review of the Red Cross*, 93(883), 603-621.

Human Security Centre. (2005). *Human Security Report 2005: War and Peace in the 21st Century*. New York: Oxford University Press.

575

IJSI 13/2
Aralık
December
2020

- Krause, K.; Milliken, J. (2009). "Introduction: The Challenge of Non-state Armed Groups". *Contemporary Security Policy*, 30(2), 202-220.
- Liu, H. (2011). "Mercenaries in Libya: Ramifications of the Treatment of 'Armed Mercenary Personnel' under the Arms Embargo for Private Military Company Contractors". *Journal of Conflict and Security Law*, 16(2), 293-319.
- Lovewine, G. C. (2014). *Outsourcing the Global War on Terrorism Private Military Companies and American Intervention in Iraq and Afghanistan*. New York: Palgrave MacMillan.
- Palan, A. C. R. (2004). *The Imagined Economies of Globalization*. London: Sage Publishers.
- Scahill, J. (2007). *Blackwater The Rise of The World's Most Powerful Mercenary Army*. New York: Nation Books.
- Singer, P. W. (2003). "War, Profits, and the Vacuum of Law: Privatized Military Firms and International Law". *Columbia Journal of Transnational Law*, 42(2), 521-549.
- Singer, P. W. (2003). *Corporate Warriors the Rise of Private Military Industry*. New York: Cornell University Press.
- Şatana, N. S. (2014). "İç Çatışma: Nedenler, Mekanizmalar, Aktörler", Balta, Evren (Der.). *Küresel Siyasete Giriş: Uluslararası İlişkilerde Kavramlar, Teoriler, Süreçler*, İstanbul: İletişim Yayınları, 303-320.
- Taulbee, J. L. (2002). "The Privatization of Security: Modern Conflict, Globalization and Weak States". *Civil Wars*, 5(2), 1-24.
- Thompson, P. H. G. (1998). *Globalization in Question*. Malden: Polity Press.
- Tonkin, H. (2011). *State Control over Private Military and Security Companies in Armed Conflict*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Warburg, J. (2013). "How Military Interventions Increase the Gap between Soldiers and Politics", Kümmel, Gerhard; Giegerich, Bastian (Eds.). *The Armed Forces: Towards a Post-Interventionist Era?*, Wiesbaden: Springer Fachmedien, 311-324.
- Weber, M. (1947). *The Theory of Social and Economic Organization*. New York: The Falcon's Wing Press.
- Westra, J. H. (2007). *International Law And the Use of Armed Force: The UN Charter and The Major Powers*. London and New York: Routledge.
- White, N. D. (2011). "The Privatisation of Military and Security Functions and Human Rights: Comments on the UN Working Group's Draft Convention". *Human Rights Law Review*, 11(1), 133-151.

Orta Doğu'da Devlet Dışı Aktör Olarak Özel Askeri ve Güvenlik Şirketleri

Yamanel, Melike Batur; Öktem, A. Emre; Kurtarcan, Bleda; Uzun, Mehmet C. 12 Ağustos 1949 Tarihli Cenevre Sözleşmeleri ve Ek Protokolleri. İstanbul: Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları.

Zabcı, F. Ç. (2004). "Yeni Savaşların Gizli Yüzü: Özel Askeri Şirketler". *Mülkiye*, 28(243), 21-48.

Zabcı, F. Ç. (2007). "Private Military Companies: 'Shadow Soldiers' of Neo-Colonialism". *Capital & Class*, 31(2), 1-10.

Dökümanlar

"Basic Principles of the Legal Status of the Combatants Struggling against Colonial and Alien Domination and Racist Regimes", *BM Dökümanları*, A/RES/3103(XXVIII), 12 Aralık 1973.

"Declaration on Principles of International Law Concerning Friendly Relations and Co-Operation among States in accordance with the Charter of the United Nations", *BM Dökümanları*, A/RES/25/2625, 24 Ekim 1970.

"Draft of a Possible Convention Private Military and Security Companies (PMSCs) for Consideration and Action by the Human Rights Council, Annexed to Report of the Working Group on the Use of Mercenaries as a means of Violating Human Rights and Impeding the Exercise of the Right of Peoples to Self-Determination", *BM Dökümanları*, A/HRC/15/25, 2 Temmuz 2010.

"Impact of Armed Conflict on Children", *BM Dökümanları*, A/51/306, 26 Ağustos 1996.

"International Convention against the Recruitment, Use, Financing and Training of Mercenaries", *BM Dökümanları*, A/RES/44/34, 4 Aralık 1989.

"Montevideo Convention on the Rights and Duties of States", *the Seventh International Conference of American States*, 165 LNTS 19; 49 Stat 3097, 26 Aralık 1933.

Elektronik Kaynaklar

"A Brief History Of Dyncorp International", <https://www.dyn-intl.com/about-di/history/> (Erişim Tarihi: 01.10.2018).

"About PAE", <https://www.pae.com/about-pae> (Erişim Tarihi: 12.11.2018).

Avant, D. (2018). "Privatizing the U.S. Effort in Afghanistan Seemed a Bad Idea. Now It's even Worse", <https://www.washingtonpost.com/news/monkey-cage/wp/2018/09/11/privatizing-the-u-s-effort-in->

577

IJSI 13/2
Aralık
December
2020

afghanistan-seemed-a-bad-idea-now-its-even-worse/?noredirect=on&utm_term=.d90129add99a (Erişim Tarihi: 13.11.2018).

Avramov, K.; Trad, R. (2018). "An Experimental Playground: The Footprint of Russian Private Military Companies in Syria", <https://thedefensepost.com/2018/02/17/russia-private-military-contractors-syria/> (Erişim Tarihi: 15.11.2018).

Brower, D. (2011). "EXCLUSIVE: UK Firm Lobbies Hague over Libya Security Deal", <http://www.petroleum-economist.com/Article/2905891/Policy-and-Politics/EXCLUSIVE-UK-firm-lobbies-Hague-over-Libya-security-deal.html>. (Erişim Tarihi: 14.11.2018).

Brown, D. (2018). "3 Countries where Russia's Shadowy Wagner Group Mercenaries are Known to Operate", <https://www.businessinsider.com/russia-wagner-group-mercenaries-where-operate-2018-4> (Erişim Tarihi: 14.11.2018).

Chulov, M. (2018). "Iraqi President Names Adel Abdul-Mahdi as Next Prime Minister", <https://www.theguardian.com/world/2018/oct/03/iraqi-president-names-adel-abdul-mahdi-as-next-prime-minister> (Erişim Tarihi: 12.11.2018).

Congress of the United States House of Representatives, Committee of Oversight and Government Reforms (2007). "Memorandum", <http://graphics8.nytimes.com/packages/pdf/national/20071001121609.pdf> (Erişim Tarihi: 08.11.2018).

Department of Defence Documents (Ocak 2018). "Contractor Support of U.S. Operations in the USCENTCOM Area of Responsibility", https://www.acq.osd.mil/log/PS/.CENTCOM_reports.html/5A_January_2018_Final.pdf, (Erişim Tarihi: 16.11.2018).

Department of Defence Documents (Nisan 2018). "Contractor Support of U.S. Operations in the USCENTCOM Area of Responsibility", https://www.acq.osd.mil/log/ps/.CENTCOM_reports.html/5A_April_2018_Final.pdf, (Erişim Tarihi: 16.11.2018).

Department of Defence Documents (Temmuz 2018). "Contractor Support of U.S. Operations in the USCENTCOM Area of Responsibility", https://www.acq.osd.mil/log/ps/.CENTCOM_reports.html/5A_July%202018_Final.pdf (Erişim Tarihi: 12.11.2018).

Elsea, J. K.; Schwartz, M.; Nakamura, K. H. (2008). "Private Security Contractors in Iraq: Background, Legal Status, and Other Issues", *Congressional Research Services Documents*, Order Code RL32419, <https://fas.org/sgp/crs/natsec/RL32419.pdf> (Erişim Tarihi: 11.11.2018).

"Erinys Iraq", <http://www.erinysiraq.com/index.php/about-us/company/> (Erişim Tarihi: 13.11.2018).

*Orta Doğu'da Devlet Dışı Aktör Olarak Özel Askeri
ve Güvenlik Şirketleri*

Fahim, K.; De La Baume, M. (2011). "Head of French Company is Killed in Libyan City", http://www.nytimes.com/2011/05/13/world/africa/13benghazi.html?_r=0 (Erişim Tarihi: 14.11.2018).

Felgenhauer, P. (2017). "Private Military Companies Forming Vanguard of Russian Foreign Operations", <https://jamestown.org/program/private-military-companies-forming-vanguard-russian-foreign-operations/> (Erişim Tarihi: 15.11.2018).

Gürçan, M. (2017). "Private Military Companies: Moscow's Other Army in Syria", https://www.orient-news.net/en/news_show/142945/0/Private-military-companies-Moscows-other-army-in-Syria (Erişim Tarihi: 15.11.2018).

Hauer, N. (2018). "Russia's Favorite Mercenaries", <https://www.theatlantic.com/international/archive/2018/08/russian-mercenaries-wagner-africa/568435/> (Erişim Tarihi: 14.11.2018).

"HRW Accuses UAE of Running Private Torture Facilities in Yemen", (24 Haziran 2017), *Middle East Monitor*, <https://www.middleeastmonitor.com/20170624-hrw-accuses-uae-of-running-private-torture-facilities-in-yemen/> (Erişim Tarihi: 17.11.2018).

Human Rights Watch (2002). "HOPES BETRAYED: Trafficking of Women and Girls to Post-Conflict Bosnia and Herzegovina for Forced Prostitution", 14(9), <https://www.hrw.org/reports/2002/bosnia/Bosnia1102.pdf> (Erişim Tarihi: 01.10.2018).

Isenberg, D. (2018). "The UAE In Yemen: With a lot of Help from Its Mercs", <https://www.alaraby.co.uk/english/comment/2018/6/20/the-uae-in-yemen-with-help-from-its-merc> (Erişim Tarihi: 17.11.2018).

"Libya: Blood Bonanza for Contractors", (15 Nisan 2011), *Reuters*, <http://rt.com/news/libya-british-security-private-contractors/> (Erişim Tarihi: 14.11.2018).

Manson, K. (2017). "Erik Prince Offers Private Military Force in Afghanistan", <https://www.ft.com/content/452253d2-7b8b-11e7-9108-edda0bcb928> (Erişim Tarihi: 13.11.2018).

Miller, J. (2014). "The Insane Story of Russian Mercenaries Fighting for the Syrian Regime", https://www.huffingtonpost.com/james-miller/the-insane-story-of-russi_b_4317729.html (Erişim Tarihi: 15.11.2018).

Office of Special Projects: Special Inspector General for Afghanistan Reconstruction Documents (2014). "Department of State Assistance to Afghanistan: \$4 Billion Obligated Between 2002 and 2013", <https://www.sigar.mil/pdf/special%20projects/SIGAR-14-49-SP.pdf>, (Erişim Tarihi: 12.11.2018).

579

IJSl 13/2
Aralık
December
2020

Oxford Dictionary (2018). "Outsourcing", <https://en.oxforddictionaries.com/definition/outsource>, (Erişim Tarihi: 19.11.2018).

Palou-Loverdos, J.; Armendáriz, L. (2011), "The Privatization of Warfare, Violence and Private Military & Security Companies: A Factual and Legal Approach to Human Rights Abuses by PMSC in Iraq", http://psm.du.edu/media/documents/reports_and_stats/ngo_reports/ictc-pmsc_private_security_legal-approach_abuse_iraq.pdf (Erişim Tarihi: 06.11.2018).

Rempfer, K. (2018). "Pentagon Reports Number of Contractors Employed in Syria for First Time", <https://www.militarytimes.com/news/2018/04/17/pentagon-reports-number-of-contractors-employed-in-syria-for-first-time/> (Erişim Tarihi: 16.11.2018).

"Suriye'de ABD 'Rus paralı askerlerini öldürdü' iddiaları hakkında bilinenler", (14 Şubat 2018), *BBC News*, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-43057730> (Erişim Tarihi: 15.11.2018).

The World Bank Data: International Institute for Strategic Studies (2018). "Armed Forces Personnel, Total", <https://data.worldbank.org/indicator/MS.MIL.TOTL.P1> (Erişim Tarihi: 22.09.2018).

Uluslararası Kızıl Haç Örgütü ve İsviçre Hükümeti (2008). "The Montreux Document: On Pertinent International Legal Obligations and Good Practices for States Related to Operations of Private Military and Security Companies during Armed Conflict", https://www.icrc.org/eng/assets/files/other/icrc_002_0996.pdf (Erişim Tarihi: 26.09.2018).

Ulutaş, U. (2017). "Blackwater, Birleşik Arap Emirlikleri ve Ortadoğu'da Savaşların Geleceği", <https://www.aksam.com.tr/ufuk-ulutas/yazarlar/blackwater-birlesik-arap-emirlikleri-ve-ortadoguda-savaslarin-gelecegi-c2/haber-657250> (Erişim Tarihi: 17.11.2018).

"US Mercenaries from DynCorp Have Arrived in Yemen", (16 Mart 2016), *Russia Insider*, <https://russia-insider.com/en/yemen-new-us-mercenaries-fight-against-rebels/ri13379> (Erişim Tarihi: 17.11.2018).

Verlöy, A. (2004). "Making a Killing", <https://newint.org/features/2004/05/01/private-military-companies/> (Erişim Tarihi: 01.10.2018).

Wintour, P. (2011). "Libyan Rebels Should Receive Training Funded by Arab Countries, Says Britain", <http://www.theguardian.com/world/2011/apr/06/libyan-rebels-training-funded-arab>, (Erişim Tarihi: 14.11.2018).

"Yemen Crisis: Who is Fighting Whom?", (30 Ocak 2018), *BBC News*, <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-29319423> (Erişim Tarihi: 16.11.2018).

*Orta Doğu'da Devlet Dışı Aktör Olarak Özel Askeri
ve Güvenlik Şirketleri*

Zenko, M. (2016). "Mercenaries Are the Silent Majority of Obama's Military", <https://foreignpolicy.com/2016/05/18/private-contractors-are-the-silent-majority-of-obamas-military-mercenaries-iraq-afghanistan/> (Erişim: Tarihi 01.10.2018).

581

IJSl 13/2
Aralık
December
2020

SUMMARY

In this study, the Private Military and Security Companies, which became indispensable elements of armed conflict areas especially in the post-Cold War period, are mentioned. The reduction in the number of troops and the investment in technology-intensive areas led to the rapid growth and development of Private Military and Security Companies. The disbanding of experienced soldiers serving in the armies has facilitated the recruitment of personnel to these companies and the need to use technological weapons in battlefields also required professionalized structures. Furthermore, the definition of traditional war has changed, and the number of civil wars and conflicts has increased rapidly compared to the past. Thus, as the result of neo-liberalism, the intellectual infrastructure for the realization of military activities through outsourcing has been established on a relatively sound basis. Today we witness the existence of these companies in all around the world.

582

IJSI 13/2
Aralık
December
2020

The present study tries to define the Private Military and Security Companies, while questioning the states' possession of legitimate monopoly of violence, which has been introduced as a distinctive element of the modern state. In doing so, this work argues that states have utilized national armies of citizens in a very short period throughout history, and that *ad hoc* structures and mercenaries have occupied a great place throughout the history. Thus, it is argued that the modern state's claim to uphold the monopoly on the use of force goes down to the level of monopoly on the regulation of the use of force. The PMSCs, which have become an integral part of wars and post-war reconstruction processes, play an important role in this.

In the second part of the study, the existence and activities of PMSCs are exemplified by taking the Middle East geography as an example. The argument of this part is based on the new era of the September 11 terrorist attacks and the post-Arab Spring environment. Following the September 11 attacks, the US administration made unilateral military interventions in Afghanistan and Iraq. In particular, the Iraq intervention is the area of conflict where Private Military and Security Companies are used most. In the following section, the three countries - the Libya, Syria and Yemen - who have experienced a civil war during and afterwards of the so-called Arab Spring have been discussed and tried to shed light on the PMSCs operating in these geographies. As a result, it should be noted that the companies in question are needed in all areas where the security problem exists. It should also be emphasized that these companies not only provide security services, but also have close ties with different sectors.

*Orta Doğu'da Devlet Dışı Aktör Olarak Özel Askeri
ve Güvenlik şirketleri*

The overall answer to the question posed in this study is that PMSCs reflects the 'spirit of the time' that have deep rooted economical and political causal structure, which led them to emerge. As for the result of such an environment, international law -apparently- struggles to regulate the area in question. Within this complex structure, PMSCs are also possessing the pressure and interest group identity as politically useful instruments. This clearly means that states and other political actors benefitting these companies will continue to hire them to achieve political and military aims.

583

IJSI 13/2
Aralık
December
2020

